

2020 m. spalio 16 d., penktadienis

Nr. 35 (1356) | Kaina 1,30 Eur

Dailė | Muzika | Teatras | Kinas | Šokis

2

Operos „Ana Bolena“ premjera Nacionaliniame operos ir baletų teatre

6

Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklis „Vaidina Marius Repšys“

7

Pokalbis su aktoriumi Arnu Ašmonu*Aurelijos Maknytės „Gamtos kabinetai“ Vilniaus rotušėje*

10

Apie atominę vaizduotę ŠMC parodoje

13

Trumpos kino recenzijos

Šeimos portretas „Atvaizdai pilies fone“, 1974 m.

LNM NUOTR.

Petras Repšys istorijoje ir istorijose

Giedrė Jankevičiūtė atsako į Monikos Krikštopaitytės klausimus

Paroda „Petras Repšys: darbai“ surengta menininko 80-mečio proga. Nors kūrėjų jubiliejai dažnai tampa tik dirbtiniu akstinu priminti apie juos visuomenei, šiuokart tai visai neformali proga susitikti su tarsi nuolat matomu, bet iš tiesų netikėtumų kupinu dailininku. Nepaisant Lietuvos nacionalinio muziejaus pageidauto pjūvio: parodyti Repšio kūrybą per santykio su istorija prizmę, atrodo, kad atsirinkti, ką ir kaip rodyti, vis dėlto turėjo būti gana sunku, nes Repšys yra absoliučiai etaloninis klasikas, kurio ir idėjos ambicingos, ir techninis meistriškumas aukštas, ir veiklos plotis neįtikėtinas. Kaip minėtų aplinkybių kontekstai veikė parodos rengimą?

Petro Repšio kūrybos paroda Lietuvos nacionaliniame muziejuje surengta kaip tęstinio ciklo „Istorija ir dailininkas“ dalis. Repšio paroda bene penktoji iš ciklo, tačiau rubrika – lyg specialiai jam sugalvota. Juk Repšys maudyte maudosi istorijoje ir istorijose, į „didžiąją“ istoriją ir savo sukurtas mažąsias istorijas įtraukia žiūrovus, mus užvaldo ir

jose panardina. Taigi sutelkti rubrikos temą perteikiančius kūrinius nebuvo sudėtinga. Sunkumų iškilo, kai teko atrinkti ryškiausius ir sudėlioti iš jų nuoseklų pasakojimą, kuris ne tik atskleistų istorijos vietą Repšio kūryboje, bet ir padėtų suvokti jo kūrybos istoriją.

Paroda atidaryta praėjus vos savaitei po Repšio gimtadienio, švenčiama rugsėjo 30-ą, tačiau jos pavadinimas nelabai šventiškas. Kodėl pasirinkot tokią griežtą ir prozišką potėmę: „darbai“?

Norėjau akcentuoti tai, ką visada pabrėžia pats dailininkas: visi jo kūriniai reikalauja daug laiko, kruopštumo, susikaupimo, išmanymo, įgūdžių. Dailės kūrinių medžiaginės savybės, formos ir technologinio atlikimo kokybė jam visada buvo vienas svarbių vertinimo kriterijų. Dėl to ir darbai, nes neužtenka sugalvoti, reikia padaryti.

Kaip pristatote Repšio kūrybos visumą parodoje?

Pirmiausia norėčiau atkreipti dėmesį, kad paroda nesiriboja Lietuvos nacionalinio muziejaus patalpomis. Muziejus siūlo lankytojams

pratęsti pažintį su Repšio kūryba, apilankant tris Vilniaus senamiesčio vietas, kuriose yra reikšmingi, plačiai žinomi jo kūriniai. Tai freska „Metų laikai“ ir kenotafas, tai yra simbolinis antkapis, „Žuvusioms baltų gentims“ Vilniaus universiteto Filologijos fakultete, knygynas „Versmė“ su meniška iškaba ir reljefu ant sienos Rotušės aikštėje bei restoranas „Lokys“ Stiklių gatvėje, kurio prieigas puošia du horeljefai.

Kūriniai senamiestyje atkreipia dėmesį, koks atidus Repšys aplinkai. Jis stengiasi ją pagražinti ir simboliškai įprasminėti, kitaip sakant, sutaurinti. Tai reiškia, kad jis angažuotas lavinti visuomenę, aktyvinti kultūros ir paveldo vertės suvokimą, taip pat didinti gyvenimo komfortą. Šiuos dalykus randame ir kitose jo kūrybos srityse, gal labiausiai knygų iliustracijose. Pavyzdžiui, piešdamas ir ranka rašydamas pasaką apie Elenytę ir Joniuką aviniuką jis sąmoningai siekė, kad Sovietų Lietuvos vaikai suprastų, kas yra graži knyga, išmokyti vertinti knygos visumos estetiką, ne vien paveikslėlius. Ir aš, ir daugelis mano bendraamžių jam už tai esame labai dėkingi.

NUKELTA Į 9 PSL.

Bel canto nelygu geras teatras?

Įspūdžiai po operos „Ana Bolena“ pirmos premjeros Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre

BEATA BAUBLINSKIENĖ

Spalio 4 d. Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre įvyko Gaetano Donizetti operos „Ana Bolena“ premjera. Tai, kad galėjome džiaugtis premjera, kai už Atlanto garsioji „Metropolitan opera“ paskelbė apie užsidarymą dar vienam sezonui, lėmė ne tik menkesnis pandemijos mastas Vilniuje nei Niujorke, bet ir europinis teatrų finansavimo modelis. Senajame žemyne pagrindiniai teatrai dotuojami valstybės, o JAV pirmiausia išsilaiko iš rėmėjų lėšų ir dėl to labiau priklauso nuo komercinių operos verslo veiksmų. „Metropolitan“ teatrui būtų pražūtinga rodyti spektaklius dabartinėmis ribojimų sąlygomis, nes neįmanoma parduoti reikalingo bilietų kiekio ir pan. O europinis teatras dėl savo labiau į

visuomeninį gėrį orientuoto modelio, net ir priverstas rodyti spektaklius neužpildytoms salėms, dar gali išsilaikyti. Žvelgiant plačiau, dėl tokio tvaresnio modelio Europa turi gerokai ambicingesnę nei JAV teatro sceną apskritai.

Kalbant apie „Aną Boleną“, nepaisant šventinės premjerinės euforijos, teatrinio ambicingumo spektakliui kaip tik ir pritrūko. Ypač turint minty turtingą lietuviško teatro sceną ir tradicijas. Naujasis pastatymas – tai LNOBT ir Romos operos teatro koprodukcija. Spektaklis Italijoje, kiek teko rasti informacijos, buvo rodomas 2018–2019 m. sezoną. Jo kūrėjai – italų menininkai: muzikos vadovas ir dirigentas Sesto Quatrini (tiesa, Romoje buvo kitas dirigentas), režisierius Andrea De Rosa, scenografas Luigi Ferrigno. Pirmoje premjeroje išgirdome ir italų solistus – sopraną

Tadas Girininkas (Henrikas VIII) ir Raffaella Lupinacci (Džeinė Seimur) operoje „Ana Bolena“

Francescą Sassu (Ana Bolena), mecosopraną Raffaellą Lupinacci (Džeinė Seimur), tenorą Michele Angelini (Ričardas Persis), jie pasirodė greta lietuvių Tado Girininko (Henrikas VIII), Jovitos Vaškevičiūtės (Smitonas), Rafailo Karpio (Hervis) ir Pauliaus Prasausko (Lordas Rošforas).

Išgirdome labai gražią kviesinių solistų itališkojo *bel canto* techniką; be jokios abejonės, todėl šis solistų ansamblis ir buvo suburtas dainuoti Vilniuje. Tiesa, Aną Boleną įkūnijusi F. Sassu interpretaciškai buvo vienodoka: jos gražiosios koloratūros lygiai su tokia pat išraiška skambėjo ir karalienei džiaugiantis, ir liūdint. Jei ne suknelių spalvos (kostiumų dailininkė Ursula Patzak), būtų sunku orientuotis, kokią būseną patiria Ana. Jos varžovę Džeinę Seimur įkūnijusi R. Lupinacci pasirodė

kaip gerokai temperamentingesnė, sceniškai įdomesnė solistė, o tenoras M. Angelini apskritai susižėrė visas ovacijas kaip tikras „primo uomo“. Publika liko sužavėta jo ryškaus, skambaus balso, beprotiškų viršūnių ir per kraštus besiliejančio temperamento.

Iš lietuvių neabejotinų lyderių tapo karalių Henriką VIII įkūnijęs T. Girininkas. Tiek dainavimu, tiek vaidyba jis pateikė labai įtaigų grėsmingo ir klastingo valdovo paveikslą. Solistas šiuo metu yra pasigėrėtinai formos, demonstruoja subrandintą vokalinę meistrystę ir darbo su daugeliu statytojų patirties suformuotą gerą sceninę nuovoką, kuri spektaklyje įkvėpdavo ir scenos kolegas bei koleges. Su įspūdingu debiutu galima pasveikinti ir jauną bosą Paulių Prasauską.

Vėlesniuose premjeriniuose spektakliuose pagrindinius operos

personažus įkūnija Joana Gedminaitė (Ana Bolena) ir Justina Gringytė (Džeinė Seimur) – individualia balso spalva ir gražiu tembru gerbėjus žavinčios lietuvių primadonos, o Henriką VIII – Liudas Mikalauskas.

S. Quatrini diriguojamas teatro orkestras spalio 4 d. grojo sumąžintos sudėties, bet tai nesutrukdė operai deramai suskambėti. Pavyko jautriai akompanuoti solistams. Tik sodresnis skambesys galbūt padėtų geriau sujungti atskirus paveikslus ir scenas į visumą, labiau išryškinti (arba sukurti) bendrą muzikinę logiką.

Spektaklio vizualinė, teatrinė pusė, deja, nebuvo tokia žėrinti kaip dainininkų pasirodymai. Vizualiai nykokas, tamsus, gan statiskas spektaklis tikrai nepadėjo geriau atsiskleisti muzikai, juo labiau scenoje papasakoti istoriją. Režisūriškai amorfiškas spektaklis prailgo. Kad ir išpažįstant konservatyvią operų inscenizavimo estetiką, spektaklio režisūra vis tiek turi atlikti savo funkciją, ką įrodo, pavyzdžiui, Franco Zeffirelli pastatymai.

Teatras deklaruoja, kad tęs *bel canto* operų liniją – išvysime ir daugiau italų meistrų veikalo. Sveikintinas pasiryžimas, tik norėtusi, kad ne tik muzikinis, bet ir sceninis įgyvendinimas būtų ambicingas. Nematau priežasčių, kodėl reikėtų priešinti gražų dainavimą ir gerą vaidybą, įdomų teatrą. Ar būtina rinktis tarp gero dainavimo ir gero spektaklio?

Keletas Gustavo Mahlerio perlų

Įspūdžiai iš Steino Skjervoldo ir Dovilės Bagdonaitės koncerto

ALDONA ELEONORA RADVILAITĖ

Įspūdingą koncertą Vilniuje, Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje, spalio 4 d. surengė talentingas norvegų baritonas Steinas Skjervoldas ir jam puikiai fortepijonu talkinusi Dovilė Bagdonaitė. Nacionalinė filharmonija su šiais talentingais atlikėjais vakarą skyrė Gustavo Mahlerio 160-osioms gimimo metinėms. Išskirtinio balso tembro, aukšto profesinio lygio vokalistas S. Skjervoldas Norvegijoje dainavo Nacionalinės operos bei daugelio regioninių operos teatrų pastatymuose. Jau daugiau kaip dešimtmetį gyvendamas Lietuvoje, jis aktyviai dalyvauja muzikiniame gyvenime kaip solistas, pasirodo su įvairiais kolektyvais – Lietuvos nacionaliniu, Lietuvos valstybiniu simfoniniais, Lietuvos, Klaipėdos kameriniais orkestrais, Valstybiniu Vilniaus kvartetu, choru „Vilnius“. Su ansambliu

„Musica humana“ neseniai įrašė keletą šiuolaikinių lietuvių kompozitorių kūrinių. Jo repertuare – senoji muzika ir šių dienų kompozitorių specialiai jam sukurtos kompozicijos. Ypač ryškiai dainininkas puoselėja *Lied* žanro repertuarą. Šiuo metu S. Skjervoldas yra ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos pedagogas.

Pianistė Dovilė Bagdonaitė gerai pažįstama muzikos mėgėjams ir profesionalams. Ji koncertuoja kaip solistė ir įvairių kamerinių ansamblių dalyvė, net septyniuose tarptautiniuose pianistų konkursuose yra pelniusi aukščiausius apdovanojimus. Pianistė yra Lietuvos muzikos ir teatro akademijos meno doktorantūros aspirantė, studijas tęsė Vokietijoje – Hanoverio aukštojoje muzikos ir teatro akademijoje ir Detmoldo aukštojoje muzikos mokykloje, kurioje šiuo metu dirba dėstytoja-korepetitore. Su baritonu S. Skjervoldu D. Bagdonaitė nuolat pristato vis naujas programas.

Taikomosios dailės ir dizaino muziejaus darbuotojai kruopščiai pasiruošę priimti klausytojus – apgalvotai sustatytos kėdės, patogiai pertvarkyta erdvė sudarė sąlygas saugiai jaustis gana gausiai susirinkusiai publikai. Puiki akustika, muziejinė aplinka ir įspūdingas Mahlerio dainų atlikimas paliko stiprų įspūdį. Maloniai stebino prasmingai sudaryta programa. Girdėjome kelių žinomų ciklų dainas, kurios buvo taip surikiuotos, kad susidarė įspūdis, tarsi sektume jaunuolio gyvenimą jaukios gamtos aplinkoje nuo laimingos meilės iki skausmingų išgyvenimų netekus mylimosios, mūšyje žuvusio kario, mirties nuo bado akimirkų, galiausiai – palaimingo dvasinio atokvėpio iki visiško nusiramimo patekus į dangų ir ten gyvenant meilėje ir dainoje.

Žinia, kad Mahleris žavėjosi vokiečių liaudies poezijos rinkiniu „Stebuklingas berniuko ragas“, kurį 1805–1808 m. sudarė ir publikavo

Stein Skjervold ir Dovilė Bagdonaitė

ORGANIZATORIŲ NUOTR.

poetai romantikai Joachimasis von Arnimas ir Clemensas Brentano. Ši knyga padarė įtaką daugeliui Mahlerio dainų. Ciklo „Stebuklingas berniuko ragas“ („Des Knaben Wunderhorn“) dainos vakaro programoje užėmė tris kertines pozicijas, tarp kurių iškomponavo kiti du ciklai – „Kelaujančio pameistrio

dainos“ („Lieder eines fahrenden Gesellen“) ir „Penkios dainos pagal Friedricho Rückerto eilėraščius“ („Rückert-lieder“). Programa pradėta trimis dainomis iš ciklo „Stebuklingas berniuko ragas“: „Reino

NUKELTA Į 3 PSL.

„Banchetto musicale“ koncepcijos ir idėjos

Mintys po 30-ojo senosios muzikos festivalio

ŽIVILĖ STONYTĖ

Kaip ir kiekvieną ankstyvą rudenį, nuskambėjo festivalio „Banchetto musicale“ koncertai. Šiemet, nors ir sudėtingomis sąlygomis, įvyko jau 30-asis, jubiliejinis, festivalis, iš kurio programos galima buvo spręsti apie jo rengėjų užmojus ir galimybes. Šiame tekste norisi atkreipti dėmesį į festivalio idėjų ir koncepcijų daugiapliškumą, kuris, mano galva, daro šį renginį išskirtinį Lietuvos kontekste, atveria naujų galimybių. Festivalis kasmet parenka pagrindinę temą, į kurią ragina atkreipti dėmesį dalyvaujantįs atlikėjas; atsižvelgiant į ją dėliojamos ir koncertų programos. Šiemet paskelbtoji tema – „Gyvenimas ir mirtis“, kurios traktuotę bandyta atskleisti įvairiais pjūviais: kaip šias temas suvokė katalikai ir protestantai, kaip apie tai svarstė skirtingų kraštų, socialinių sluoksnių atstovai. Taigi, šių metų „Banchetto musicale“ tikslas, iškeltas jo organizatorių, buvo „apžvelgti plačią įvairiaspalvę kultūrinę ir muzikinę paletę, keliaujant nuo katalikiškojo meno juslingumo iki gilių intelektualių protestantų išvalgų, žavintis abiejų sudėtingumu ir poveikiu“. Reikia pasakyti, kad įvyko bent keturi koncertai, atliepę gyvenimo ir mirties temą, ir atlikėjai tai pateikė itin kūrybiškai, atspindėdami įvairiausias temos aspektus ir kontekstus.

Pastebėtina, kad kasmet festivalyje stengiamasi suaktualinti ir prisiminti Lietuvos istorijos įvykius, sukaktis, atkreipti dėmesį į tam tikras istorines kultūrinių reiškinių santalkas. Šiuos metus, minint Vilniaus Gaono Elijo ben Saliamono Zalmano 300-ąsias gimimo metines, Lietuvos Seimas paskelbė Vilniaus Gaono ir Lietuvos žydų istorijos metais, tad festivalis į programą įtraukė koncertą iš Goricijos sinagogos Italijoje. Italų ansamblis „Lucidarium“ internetu transliuotame koncerte iš nuostabios barokinės sinagogos (pastatytos 1756 m. vietoj ankstesnių geto maldos namų) atskleidė XVI a. Venecijos žydų gyvenimą – renesansiniame

Koncertas „To see, to hear, to kiss, to die...“. Iris Oja ir ansamblis „Floridante“

mieste tarpusią muzikinę kultūrą, organiškai įsiliejusią į miesto kasdienybę. Prisimenant daugiau kaip 700 metų siekiančią Lietuvos žydų istoriją, jos ypatingą suklestėjimą XVIII a. (susijusį su Vilniaus Gaono indėliu į Lietuvos religinį, kultūrinį, mokslinį ir visuomeninį paveldą), atrodo, kad sąsaja nuskambėjo tikrai aktualiai.

„Banchetto musicale“ rengėjai nebe pirmus metus pristato ir kokį mažiau žinomą kūrėją iš senosios muzikos istorijos puslapių. Pernai tikru atradimu tapo Milano šv. Radegundos vienuolyno benediktinės Chiaros Margaritos Cozzolani (1602–1676) kompozicijos Vakarinei liturginei valandai, nuskambėjusios itin gaiviai koncerte Vilniaus arkikatedroje. Šiemet festivalio klausytojams buvo pristatytas naujas vardas – Giovanni Battista Mosto (1550–1596), italų kompozitorius, mokėsis pas Claudio Merulo. Jo gyvenimo istorija rodo, koks nepastovus galėjo būti ano meto muzikų gyvenimas, priklausomas nuo juos samdžiusių didikų įvairiuose kraštuose. Mosto dirbo Miunchene (rūmų kapeloje grojo kornetu ir trombonu), vėliau, grįžęs į tėvynę, darbavosi gimtojoje Udinėje, Paduvoje, Venecijoje. Svarbi jo muzikinės tarnybos dalis buvo susijusi su Transilvanija, kur jis dirbo kunigaikščio Zsigmondo Báthory rūmuose Alba Julijoje ir, kaip teigiama, „subūrė puikių muzikų kompaniją“, tarp kurių buvo daug atvykusių italų. Su jais apkeliavo didžiąją dalį Europos, lankėsi ir Krokuvoje.

Mosto buvo pagarsėjęs madrigalų kūrėjas, jo kompozicijos įtrauktos į garsiausias XVI a. muzikos antologijas, išleisti ir jo paties kūrinių rinkiniai. „Banchetto musicale“ koncerte „Stella, quam viderant magi“ (rugsėjo 13 d. Valdovų rūmuose) jo motetus ir madrigalus atliko senosios muzikos ansamblis „Morgaine“ bei solistai Nora Petročenko, Povilas Vanžodis, Nerijus Masevičius, Mikusas Abaroniņis ir Danielis Pelnēnis (pastarieji iš Latvijos). Savotišku atradimu tapo ir lituanistinės sąsajos: kompozitorius savo antrąjį madrigalų knygą (Venecija, 1584 m.) dedikavo Lietuvos didikui Mikalojui Kristupui Radvilai Našlaitėliui, o rinkinį „Motecta liber primus“ (Venecija, 1590 m.) paskyrė minėtam Transilvanijos kunigaikščiui Zsigmondui, Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Stepono Batoro sūnėnui. Koncerto pagrindą sudariusius Mosto motetus muzikologai priskiria Venecijos mokyklai ir apibūdina kaip artimus Andrea Gabrieli stiliui. Trumpos, dainingos melodinės frazės, imitacijomis pereinančios iš balso į balsą, netrukdydamos išgirsti ir suvokti tekstą (tai irgi pažymėtina kaip viena Mosto kompozicijų stiprybių). Kaip vieną iš gražiausių motetų būtų galima išskirti „Ave, Virgo gratiosa“, populiariu Mergelei Marijai skirtu lotynišku tekstu, kuriame atsispindi visos minėtos (ir Renesanso sakraliajai muzikai būdingos) savybės. Mosto motetus ir madrigalus atlikėjai pajavairino ir kitų italų, palaikiusių ryšius su lietuvių ir Transilvanijos didikais,

Koncerto „Stella, quam viderant magi“ akimirka. Ansamblis „Morgaine“ ir solistai

vokaline (Vincenzo Galilei, Giovanni Bassano) ir instrumentine (Diomedes Cato, Girolamo Diruta ir kt.) muzika – populiariaisiais to meto ričerkarais ir tokatomis, grojamais klavesinu, vargonais, liutnia ar viso instrumentinio ansamblio. Beje, net kelias skirtingas koncertų programas iš Mosto motetų bei madrigalų parengę atlikėjai dvi iš jų („La Virginella“ ir „Audi, Dominum, hymnum meum“) šių metų liepos mėnesį pristatė ir penkiuose Lietuvos miestuose.

Vokalinė muzika skambėjo ir dar viename „Banchetto musicale“ koncerte, skirtame XVI–XVII a. anglų kompozitorių kūrybai. Programą, pavadintą „To see, to hear, to kiss, to die...“ pristatė ansamblis „Floridante“ iš Estijos – Saale Fischer (klavesinas) ir Villu Vihermäe (viola da gamba), pasikvietę mecosopraną Iris Oja ir žymų barokinės arfos atlikėją iš Anglijos Andrew Lawrence’ą-Kingą. Prisipažindama, kad Renesanso ir baroko laikų anglų muzika yra viena mano mėgstamiausių, su didžiuliu malonumu klausiausi Johno Dowlando ir Henrio Purcello dainų, ne kartą girdėtų iš įrašų. Tiesa, su I. Oja balsu ir išraiška reikėjo kiek apsiprasti – įprasčiau kai kurias dainas girdėti atliekamas aukštų balsų (sopranų ar kontratenorų). O štai mecosoprano tembras ir tesitūra muzikai suteikė kitokių, naujų spalvų. Neabejotina, kad bendradarbiavimas su A. Lawrence’u-Kingu ir bendros programos rengimas dainininkei daug davė perteikiant britų muzikos stilių, kalbos, tarties subtilybes. I. Oja – pagarsėjusi

operos ir oratorinių vaidmenų atlikėja, taigi artistinė išraiška – jos stiprybė, kuri puikiai atsiskleidė dainuojant ir Dowlando („Come again“, „Can she excuse“), ir Purcello („’Tis Nature’s voice“, „O solitude“) vokaliinius šedvrus. Gera išmanydama senosios muzikos vokalo atlikimo principus, ji laisvai pereidavo ir į šnabždesį, ir į kalbamąsias frazes; gal norėjosi išgirsti daugiau *piano*, ypač auginant ar kaip tik filiruojant tęsiamas gaidas.

Vienas iš *continuo* instrumentų – klavesinas, atrodo, kaip tik buvo linkęs tausoti savo garsą (dažnai ansamblyje jo nė nebuvo girdėti), užleisdamas pirmumą barokinei arfai, kurios subtilus skambesys visiems grojant būtų užgožtas. Tačiau A. Lawrence’o-Kingo skambinami soliniai kūriniai (pavyzdžiui, Dowlando pavana „Lachrimae“) gniaužė kvapą dėl puikios technikos, neįtikėtinai perteikiamos dinaminės skalės – nuo *ppp* iki sodraus skambesio vos ne per keturias oktavas, užgaunant storiausias instrumento stygas.

Žymiausių užsienio atlikėjų, naujų kompozitorių vardų, įdomių teminių programų pristatymas turėtų būti kiekvieno festivalio rengėjų gairės. „Banchetto musicale“, regis, atrado savo prioritetus, o tarp keliolikos kasmetinio festivalio koncertų kiekvienas klausytojas atranda savo mėgstamiausius. Beje, festivalis šiemet dar nesibaigė – dėl pandemijos ribojimų kol kas nukeltas baigiamasis 30-ojo festivalio koncertas „Actus tragicus“, pristatysiantis J.S. Bacho ir G.Ph. Telemanno sakralines kantatas.

ATKELTA IŠ 2 PSL.

legenda“, „Ėjau žaliuojančiu mišku džiaugsmingai“, „Ten, kur šaunieji trimitininkai groja“. Tuomet įsiterpė keturios „Keliaujančio pamėistrio“ dainos – ypač liūdnos, sielvartingos, tapusios viso koncerto dramatine kulminacija. Autoriaus sukurtuose tekstuose atsispindi liaudies poezijos rinkinio „Stebuklingas berniuko ragas“ įtaka. Manoma, jog šis Mahlerio opusas

gali būti autobiografinis poetinis-muzikinis vaizdinys, įkvėptas meilės ryšio su sopranu Johanna Richter. Čia, kaip ir Franzo Schuberto cikluose „Gražioji malūnininkė“ bei „Žiemos kelionė“, keliauninkas kankinasi dėl aistringos meilės be atsako. Sąsajos su Schubertu aptinkamos ne tik teksto, bet ir muzikos plotmėje.

Vėl suskambėjusių „Stebuklingo berniuko rago“ dainų – „Į Strاسبūro apkasus“, „Ryto trimitas“, „Žemiškas gyvenimas“ – muzika ryškiai skyrėsi nuo prieš tai atliktų ir

nuteikė negailestingų karo baisių pajautai. Tragišką nuotaiką prislopino ir šiek tiek nuramino „Penkios dainos pagal Friedricho Rückerto eilėraščius“: „Mano dainų nežiūrėkit“, „Aš alsavau švelniu kvapu“, „Vidurnaktį“, „Jei myli tu už grožį“ ir „Aš nutraukiau saitus su pasauliu“.

Programos pabaigoje prasmingai, skausmingai, liūdnai, bet ramiai nuskambėjo daina iš „Stebuklingo berniuko rago“ – „Pirmaprade šviesa“, – taip dramaturgiškai užbaigdama tragiškos klajūno lemties pažymėtą muzikinę kelionę.

Tobulo S. Skjervoldo ir D. Bagdonaitės dueto maksimaliai įtaigiai traktuojama Mahlerio muzika bei išraiškingi tekstai prikaustė klausytojų dėmesį. Raiškiai fortepijonu perteikiamų gamtos vaizdinių, trimių, Alpių rago ar kareivių būgno imitavimo fone nepaprastai jautriai, giliai nugrimzdęs į skirtingų emocijų veikiamą klajūno būseną, be nereikalingos vaidybos, S. Skjervoldas sugebėjo perteikti tiek tyliai, žemame registre skambančius garsus, tiek viduriniame registre išdainuojamus dramatinis įvaizdžius,

ties su didžiule vidine jėga, garsiai traktuoti begalinio sielvarto pasireiškimus, net nervingai treptelėdamas koją. Labai gražiai skambėjo vokalistų nepaprastai švelniai atliekamos lyrinės frazės aukštame registre. Kaip kamerinės vokalinės muzikos meistras, jis labai aiškiai, su puikia dikcija perteikė literatūrinį tekstą.

Dėkinga publika karštais aplodismentais ir šūksniais nenorėjo paleisti atlikėjų nuo scenos. Lauksime naujų šio ryškaus dueto programų.

Scenoje ir už jos

Jubiliejinis pokalbis su operos soliste ir ilgamete LNOBT darbuotoja Laima Šalučkaite

KRISTUPAS ANTANAITIS

Šiomet gražų jubiliejų mininti dainininkė, sopranas Laima Šalučkaitė Lietuvos operoje yra sukūrusi tokius vaidmenis kaip Valdovė „Legendoje apie meilę“, Berta „Sevilijos kirpėjuje“, Mercedes „Karmen“, Fiodoras „Borise Godunove“, Anina „Traviatoje“. Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras rugsėjo 5-ąją solistei paskyrė „Turandot“. Šioje operoje L. Šalučkaitei neteko dainuoti, tačiau spektaklis teatro veteranai buvo įdomus iš kitos pusės – techninės, mat baigusi dainininkės karjerą L. Šalučkaitė ilgus metus dirbo režisieriaus asistente, „vesdavo“ spektaklius ir rūpindavosi, kad viskas tekėtų numatyta vaga. Praūžus jubiliejaus sveikinimams ir atslūgus emocijoms, susitikome pasikalbėti apie karjeros pradžią, sceną ir darbą teatre.

Kokia buvo Jūsų vaikystė?

Buvome laiminga šeima, tik ta laimė labai greitai sugriuvo: Sibiras pražudė visą mūsų šeimą. Mano tėvai buvo mokytojai, o juos trėmė pirmuosius, 1941 m. birželio 14-ąją. Mama su vyresniąja dukra tądien buvo išvykusios į Ramygalą aplankyti močiutės, o aš likau su tėveliu. Jį sargybiniai išsivedė, o mane, vos metukų, paliko vieną, gerai, kad netrukus sugrįžo mama. Prasidėjus deportacijai niekas nesuprato nei kur veža, nei kuriam laikui. Tėvelis buvo įgrūstas į kitą vagoną ir jo daugiau nematėme. Vyru nuvežė į Krasnojarsko lagerius, mus – į Altajaus kraštą. Būdavome, sirgome, mainėme daiktus į maistą. Galima sakyti, kad vaikystės išvis neturėjau.

O kaip į Jūsų gyvenimą atėjo muzika?

Grįžau į Lietuvą labai nusilpusi. Apsistojome pas močiutę, nes mama liko tremtyje. Sesuo pradėjo lankyti mokyklą, o mane teta įtaisė į sanatorinį vaikų darželį. Ten manimi labai rūpinosi. Pradėjus lankyti mokyklą buvo labai sunku, nes nemokėjau matematikos. Kadangi tik šokdavau ir dainuodavau, tai po

Laima Šalučkaitė (Valdovė) operoje „Legenda apie meilę“

8 klasių mane priėmė į Juozo Gruodžio aukštesniąją muzikos mokyklą. Pradėjau mokytis kaip chorvedė, bet svarbiausias man buvo dainavimas. Matyt, buvau talentinga, nes tik pradėjus dainuoti visi sakydavo „čia Šalučkaitė dainuoja!“ (*juokiasi*).

Kaip nusprendėte ir toliau studijuoti dainavimą?

Baigusi mokyklą atvykau į Vilnių. Tuo metu konservatorijos (dabar Muzikos ir teatro akademija) Dainavimo katedros vedėjas buvo Valentinas Adamkevičius. Stodama perklausoje padainavau sunkią programą (tarp kitų – ir Amelijos ariją iš G. Verdi „Kaukių baltųjų“), net Vaclovas Daunoras išsisigando, sako: „Kur ta mergaitė kiša galvą?“ Norėjau mokytis pas Eleną Dirsienę, bet mane paskyrė pas Ireną Žukaitę – V. Adamkevičius patikino, kad ši pedagogė man labai padės, tačiau po poros metų perėjau pas E. Dirsienę.

Kaip atėjote į teatrą? Koks buvo pirmasis Jūsų vaidmuo?

Baigusius konservatoriją, visą gan gausų mano kursą paskyrė į Kauno muzikinį teatrą, bet aš norėjau dainuoti operoje. Mano pedagogai patarė rašyti prašymą, kad mane siųstų kur nors kitur. Tuomet mane paskyrė dėstytoja į Šiaulių pedagoginį institutą. Operos ir baleto teatro koncertmeisterė Liudmila Kopyrina ragino nepasiduoti, pažadėjo pranešti, kai Vilniaus operoje

vyks konkursas į solistus. Ir vieną dieną sulaukiau skambučio. Tuo metu operos teatro vadovas Vytautas Laurušas pažadėjo palaukti, nes Šiauliai nenorėjo išleisti. Man atvykus į Vilnių atsitiko taip, kad „Traviatoje“ turėjo dainuoti viena žymi gastrolierė, Margareta Hallin iš Švedijos. Likus kelioms dienoms iki spektaklio dingo Aninos (Violetos tarnaitės) vaidmens atlikėja, niekas nežinojo kur. L. Kopyrina mane privertė išmokti partiją ir po poros dienų aš jau žengiau į sceną. Kadangi tais laikais gastrolieriai Lietuvoje buvo labai reti, į senąjį teatrą J. Basanavičiaus gatvėje sugužėjo visas operos elitas, prieš kurį ir teko pasirodyti. Didžiam mano nustebimui, po spektaklio į grimo kambarį atėjo Beatričė Grincevičiūtė, ji mane pagyrė ir tai buvo labai svarbus įvertinimas ir paskatinimas.

Jums teko dainuoti abiejuose teatruose. Koks jausmas buvo mažą ir jaukų bei geros akustikos teatrą iškeisti į naujus, didingus rūmus A. Vienuolio gatvėje?

Senajame teatre neteko ilgai dainuoti, tačiau prisimenu, kad ten buvo labai jauku, miela ir sava. Siauri koridoriai, grimo kambariuose visi glaudėsi susispaudę, nepatogu, tačiau tai buvo tikras teatras, visi buvome kaip šeimos nariai. Man ten labai patiko. Nauji rūmai – su didele scena, plačia fojė, daug erdvės, labai gražus pastatas. Labiausiai pokyčius pajautė baleatas, nes turėjo kur kas daugiau laisvės šokti. Galėjo pasireikšti ir scenografo, nes sename teatre viskas buvo labai mažos apimties, dekoracijos taip pat. Naujame teatre atsirado akustikos problemų. Kai solistai išbandė naują sceną, visi tiesiog nustėro – kad ir kur atsistotum, salėje niekas nieko negirdėjo. Tačiau laikui bėgant dainininkai prisitaikė, teatras ne kartą buvo rekonstruojamas, tad akustika pasitaisė. Dabar ji kur kas geresnė.

Dirbote su daugybe garbių asmenybių, kai kurios jų, jums atėjus į teatrą, jau skaičiavo paskutines dienas scenoje. Ar galėtumėte trumpai apibūdinti jums didžiausią įtaką dariusius menininkus?

numatoma spalio 21 d. Budapešte, F. Liszto gimtadieniui skirtame iškilmingame koncerte.

Nacionalinės premijos laureatė, Vilniuje, Paryžiuje ir Ženevoje reziduojanti ir visame pasaulyje koncertuojanti pianistė M. Rubackytė atlieka svarbų vaidmenį gerinant Lietuvos įvaizdį, yra svarbių tarptautinių konkursų (Pretorijos, Klivlando, Utrechto, Pamos, F. Liszto Veimare, B. Bartoko Budapešte ir kt.) žiuri narė, dėsto pasaulio universitetuose ir konservatorijose, vadovauja tarptautiniams meistriško kursams, yra tarptautinio Vilniaus fortepijono muzikos

Teatre sutikau daug vyresnių kolegų – norėjau, bet nedrįsdavau jų pakalbinti. Tačiau jie patys priešdavo, pasakydavo ką nors malonaus, padaršindavo, buvo labai draugiški. Išskirčiau Ireną Jasiūnaitę, su kuria iki šiol nemažai bendrauju, šviesaus atminimo Reginą Tumalevičiūtę, taip pat jau išėjusius solistą ir režisierių Rimantą Siparį, režisierę Vladą Mikštaitę, dirigentą Joną Aleksą, kuris buvo labai griežtas ir reiklus. Pamenu, prieš kiekvieną „Karmen“ spektaklį jis sukviesdavo 5 solistus į dirigentų kambarį ir repetuodavome II veiksmo kvintetą. Pabrėžiu, prieš kiekvieną spektaklį! Jam kiekviena detalė buvo itin svarbi. Tada atrodė labai sunku, bet dabar suprantu, kad tas reiklumas buvo reikalingas.

Kokį vaidmenį parengti buvo sunkiausia?

Valdovės vaidmenį Vytauto Barkausko operoje „Legenda apie meilę“. Tai be galo sunki, atrodo, neįmanoma partija. Dar ir mano kostiumas turėjo tokį juodą, veidą dengiantį vualį, – pagal siužetą Valdovė dėl Sesers išgijimo paaukoja savo grožį, – tai teko labai pasistengti, kad kvėpuodama jo neįtraukčiau į burną. Po daugelio metų per vieną renginį Vilniaus rotušėje sutikau kompozitorių V. Barkauską ir jis pasidžiaugė, kad aš buvau jo pirmoji Valdovė. O aš jam atkirtau: na jūs ir sukūrėte ten... (*juokiasi*). Po šios premjeros teatro vadovas Virgilijus Noreika mane paskyrė etatine soliste. „Legenda apie meilę“ buvo labai gražus spektaklis, jį režisavo V. Mikštaitė, dirigavo J. Aleksa, o nuostabias dekoracijas sukūrė Regina Songailaitė. Gaila, kad vos po kelių sezonų opera dingo iš repertuaro.

Kuris vaidmuo jums labiausiai patiko ir įsirėžė į atmintį?

Paminėčiau Fiodorą „Borise Godunove“, Idą „Šikšnosparnyje“, Aniną „Traviatoje“, kurią dainavau net keliuose pastatymuose, bei vaidmenis vaikiškuose spektakliuose. Antai Venjamino Chaeto opera „Batuotas katinas“, kuriame vaidinau patį Batutotą katiną, buvo puikiai

pastatyta, tiesiog neįmanoma gauti biletų. Muzika, dekoracijos, tikra pasaka pavergdavo visus. Taip pat išskirčiau Jurgio Juozapaičio „Marių paukštę“ (Arkliukas) ir Jurgio Gaižausko „Buratiną“ (Lapė). Tuose spektakliuose R. Siparis labiausiai reikalavo vaidybos – kad vaikai suprastų, pajautų. Kartą jis net pasakė: „Čia nereikia dainuoti, reikia vaidinti.“

Baigusi scenos karjerą pradėjote dirbti režisieriaus asistente. Kokios tai pareigos? Kuo užsiima spektaklio vadovas?

Mano scenos karjerai besibai-giant, per vieną spektaklį prie manęs priėjo V. Noreika ir paklausė, ar nenorėčiau dirbti režisieriaus padėjėja, nes esu darbšti, reiklū sau ir kitiems. Aš jam atsakiau, kad tai labai sunku ir aš nesugebėsiu. Jis padaršino ir belaukiant išėjimo į sceną man pasiūlė pasižiūrėti, kaip dirba režisieriaus asistentė prie pulto. Taip ir pradėjau, tapau režisieriaus padėjėja. Įsivaizduokite žmogų, kuris spektaklio metu atsakingas už viską – nuo uždangos atidarymo, solistų, choro, mimanso, rekvizitininkų iškvietimo į sceną, komandų dekoracijų keitimams, pertraukų skelbimo, visos veikalo eigos suvaldymo, iki komandų apšvietėjams, kad reikiamu metu įjungtų ar pakeistų šviesas, ir taip toliau. Dabar komandoje yra po kelis žmones, o tuo metu dirbome po vieną. Kai austrų režisierė Monika Wiesler statė operetę „Vienos kraujas“, atrodė, darėme neįmanomus dalykus. Ten buvo be galo daug rekvizito, mizanscenų, dekoracijų keitimo. Grįždavau namo naktimis, visa šlapia, pavargusi, o ryte vėl bėgdavau į teatrą. Net ir tada, kai jau išėjau į pensiją, kelis kartus kvietė grįžti „gelbėti“ šio spektaklio, nes naujiems padėjėjams buvo sunku susitvarkyti.

Ko gero, dar ir šiandien galėtumėte sėsti prie pulto ir vadovauti operetei „Vienos kraujas“.

Jau vargu... (*šypsosi*).

Dėkoju už pokalbį!

Kronika

Apdovanojimas Mūzos Rubackytės įgrotai plokštelei

Ižymios pianistės Mūzos Rubackytės įrašyta kompaktinė plokštelė „De la valse à l'abîme“ (įrašų kompanija „Lyrinx“, Prancūzija) pelnė aukščiausią įvertinimą Ferenco Liszto draugijos rengiamame prestižiniame 41-ajame tarptautiniame konkurse „Grand Prix du Disque“. Pianistės įgrotų F. Liszto ir Franzo Schuberto kūriniių interpretacija įvertinta geriausiai tarp konkurse

dalyvavusių 16 kompaktinių plokšteliių, kurias įrašė 12 dalyvių. Laureatę išrinko 6 narių žiuri, sudaryta iš pianistų profesoriių ir muzikos istorikų. Apdovanojimų ceremonija

festivalio įkūrėja ir meno vadovė. Pianistė įgrojo daugiau nei 30 kompaktinių plokšteliių, bendradarbiaudama su įrašų kompanijomis „Marco Polo“, „Naxos“, „Lyrinx“, „Ligia“, „Warner Classics“, „Opera Omnia“, „Brilliant Classics“, „Dorron“ (pastarojoje išleido koncertų su orkestru 6 CD įrašų seriją „Great Lithuanian live recordings“).

Po pirmos M. Rubackytės tarptautinės kompaktinės plokštelės pasirodymo („Lyrinx“, 1990) prestižinis JAV leidinys „Fanfare Magazine“ pianistę pavadino „viena geriausių nūdienos Liszto atlikėjų“. „BBC Magazine“, prancūzų „Diapason“,

7MD INF.

Vasaros reminiscencijos žmogiškumo tema

Šeiko šokio teatro spektaklis „Klajojančios kopos“

GODA DAPŠYTĖ

Regis, po truputį priprantame prie pasikeitusio gyvenimo, jo ritmo, nors tuo pačiu metu, bent iš dalies, dar vejamės tą buvusį, ikipandeminį gyvenimą, ir slapta tikimės (pripažįstame tai ar ne), kad viskas dar sugrįš į buvusias vėžes. Po karantino prasidėjusi vasara daugeliui tapo kaip niekad gaivių oro gurkšniu, ir nors kartais kiek atsargesnė, kartais kiek saugesnė (bet nebūtinai), priminė tą buvusį artimų kontaktų, tiesioginio, gyvo, net aistringo bendravimo ir nerūpestingo, fizinio artimųjų, draugų ir / ar bendruomenių susibūrimo laiką. Gal todėl praėjusį ir esamąjį laiką, atsiminimus, aliuzijas, parafrazes ir šiuo metu išgyvenamas emocijas, išgalvotus pasakojimus ir istorinį kontekstą ant Nidos Parnidžio kopos praėjusią liepą sujungęs Šeiko šokio teatro spektaklis „Klajojančios kopos“ labiausiai priminė gyvą atviruką, pasiekusį iš toli ir pažadinusį geresnio pasaulio reminiscencijas.

Vos pasibaigus karantinui, liepos 4–10 d. Nidoje vyko muzikos ir ekologijos festivalis „Nepaklusniųjų žemė“, šiemet atgimęs nauju turiniu, programa ir pavadinimu – „N žemė“. Vienu įdomiausių ar bent jau vizualiai išpūdingiausių jo akcentų tapo Vokietijoje gyvenančio ir kuriančio graikų kilmės choreografo Daphnio Kokkinoso šokio spektaklis „Klajojančios kopos“, sukurtas legendinės choreografės, šokio teatro pradininkės Pinos Bausch (1940–2009) 80-osios gimimo metinėms.

Iš Kretos salos kilęs šokėjas, choreografas ir pedagogas Kokkinos – vienintelis graikas, šokęs garsiajame Pinos Bausch Vupertalio šokio teatre („Tanztheater Wuppertal Pina Bausch“). Nuo 1993 m. jis šoko visuose choreografės spektakliuose, filmavosi Pedro Almodóvaro filme „Pasikalbėk su ja“ (2002 m.) ir Wimo Wenderso dokumentiniame filme „Pina“ (2009). 2001 m. išvysti jį scenoje turėjo galimybę ir Vilniaus publika: jis šoko ir Lietuvos šokio informacijos centro kvietimu Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro scenoje rodytame Bausch spektaklyje „Langų plovėjas“ („Der Fensterputzer“, 1997). Po metų Kokkinos tapo Bausch asistentu, o po netikėtos choreografės mirties liko saugoti jos meninio palikimo – į pasaulio šokio ir teatro istoriją įėjusių spektaklių. Jie tebešokami ir dabar, o trupė tebekeliauja po pasaulio scenas, nors jų autorės nebėra jau daugiau nei dešimtmetį. Bausch judesio ir estetikos tradiciją Kokkinos puoselėja ir kurdamas naujus spektaklius („Klajojančios kopos“ jau antras Bausch atminimui skirtas jo darbas). Būtent todėl, norint paminėti daugelyje šalių minėtas legendinės choreografės gimimo metines, Šeiko šokio teatras pakvietė Kokkinosą sukurti šiai progai dedikuotą spektaklį.

Tačiau „Klajojančios kopos“ netapo nei gyvu paminklu, nei iliustratyviu biografiniu pasakojimu. Šio spektaklio santykiui su Bausch ir jos kūryba apibrėžti bene geriausiai tinka žodis „reminiscencija“ (visomis trimis Tarptautinių

žodžių žodyne nurodomomis prasmėmis). Natūraliame Didžiosios kopos „scenovaizdyje“ Kokkinos jungia Bausch estetiką su jaunų atlikėjų pasakojimais, o pastaruosius su praėjusio amžiaus muzika. Gamtovaizdis čia tampa gyva ir veikiančia scenografija, leidžiančia kurti ryšius su vietos ir globaliais kontekstais, pasakoti konkrečias istorijas ir čia pat jas išplėsti į bendrines situacijas.

Nidos „Klajojančiose kopose“ kartu su aštuonetu Šeiko šokio teatro šokėjų veikia ir žmogiškosios aistros ugnimi dega skirtingų kartų Pinos Bausch Vupertalio šokio teatro šokėjai Tsai-Chin Yu (trupėje šokusi dar Bausch laikais) ir Gaudray Donnio Gabrielis (prie trupės prisijungęs tik neseniai), Nidos tautinių šokių grupės „Kalnapušė“ bei Neringos bendruomenės nariai. Atlikėjų įvairovė ir jų išskaidymas didžiulėje erdvėje kuria skirtingų spalvų pasakojimus, skirtingais planais vaizduoja žmogiškosios bendrijos būtį. Pagal geriausias Bausch tradicijas kiekvienam iš pagrindinių šokėjų čia suteikiama scena pasisakyti, savitai papasakoti savą istoriją, atsiskleisti jam vienam būdingu rakursu. Na, o Nidos tautinių šokių grupės „Kalnapušė“ nariai nesibaigiančio, per kopas keliaujančio žmonių karavano gretose sustiprina bendruomenės – esančiųjų ir laukiančiųjų – vaizdinį.

Kokkinos, naudodamasis unikalaus gamtovaizdžio teikiamomis galimybėmis, sumaniai derina stambų, bendrą ir tolimą planus: į spektaklio veiksmą „įtraukia“ pro

M. LUKOŠIAUS NUOTR.

Scena iš spektaklio „Klajojančios kopos“

šalį plaukiančius laivus (galima įsivaizduoti, kad kopose besiblaškantieji – sudužusio laivo keleiviai), prie pat žiūrovų (o kartkartėmis ir kartu su jais) vykstančias scenas derina su vykstančiomis kopų peizažo gilumoje. Neįtikėtina, tačiau spektaklis leidžia įsitikinti, kad įmanoma stebėti išraiškingas šokėjos rankas, jai nutolus net porą šimtų metrų, kai nuo kopos pasileidusi, raudona plazdančia suknele vilkinti Tsai-Chin Yu tolumoje atlieka jausmingą solo. Po kopas pasklidę šokėjai veikia ir po vieną, ir kartu: bylodami peizažo dar labiau išdidinamą vienatvę ir burdamiesi į bendruomenes, tokias svarbias, norint išgyventi keliaujančio smėlio žemėje.

Bene gyviausia jungtis su Bausch čia yra pats pasakojimas apie žmones, rami, bet aistringa šokio kalba. Nepamirštamas čia ir humoras, ir ironiškos šypsenos, įsiterpiančios tarp svajingų, dramatiškų ir romantiškų epizodų. Čia tango gali atstoti bučinys, o meilė ir įkvėpti, ir atimti

gyvybę. Tik stebint šį spektaklį kilo mintis, kad vėjyje plazdančios ilgos ryškių spalvų suknelės – taip pat vienas iš choreografės autografinių akcentų. Kaip ir žaismė, ne tik choreografinė, bet ir grynai žmogiška. Juk vienas iš Bausch įnašų į teatro istoriją yra tai, kiek ji, perfrazuojant klasiškus, papasakojo naujo apie žmones.

„Klajojančios kopos“ žiūrovams pasiūlė estetišką, kartkartėmis kvapą užimančią reginį, savo pasakojimais priminė mūsų tarpusavio santykius, o per muziką bei savitą kalbą – ir laiką, kuriame gimė šokio teatras. Vienintelį kartą rodytame Kokkinoso spektaklyje labai aiškiai, skaudžiai ir švelniai skamba žmogiškumo, žmogiškojo buvimo (kartu ir po vieną) tema, o marių horizonto įrėminta gyvoji spektaklio „scenografija“ su joje išsibarsčiusiais šokėjų kūnais primena seną, negudrią, bet tokią mielą tiesą: Žemė – žmonių planeta. Gal todėl iš atminties spektaklis išskyla kaip buvusio gyvenimo reminiscencijų pripildytas vasaros atvirukas.

Anonsai

Minimalizmo pulsas, naujos idėjos ir premjeros

Spalio 17 d. 19 val. Nacionalinėje filharmonijoje pulsuos šiuolaikinė muzika. Koncerte „Minimalizmo pulsas“ lietuvių kompozitoriaus Gedimino Gelgoto vadovaujami Naujų idėjų kamerinio orkestro (NIKO) bei Lietuvos nacionalinio simfoninio orkestro muzikantai ketina pasirodyti drauge su vakaro svečiais – slovąkų kontrabosininku Romanu Patkoló ir šveicarų smuikininku Davidu Nebelu. Koncerto programa, anot jos iniciatoriaus G. Gelgoto, yra kupina daugybės jungčių, sceninių ir kūrybinių draugysčių bei premjerų.

Kontraboso virtuozas Romanas Patkoló Lietuvoje lankosi ir koncertuoja pirmą kartą. Vunderkindas, užaugęs muzikų šeimoje, groti kontrabosu pradėjo būdamas 13 metų ir jau po dvejų metų skynė laurus prestižiniuose konkursuose. Kontrabosininkas nuolat bendradarbiauja su tokiais atlikėjais kaip Anne-Sophie Mutter, Daniilas Trifonovas bei garsiaisiais

Naujų idėjų kamerinis orkestras ir Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras

D. MATVEJEVO NUOTR.

Europos orkestrais. R. Patkoló soliniai ir kamerinės muzikos pasirodymai vyksta prestižinėse koncertų salėse, tarp kurių – „Carnegie Hall“ ir „Kennedy Centre“ Niujorke, Berlyno filharmonija, taip pat jis kviečiamas koncertuoti žinomuose klasikinės muzikos festivaliuose – „Verbier“, Liucernos, Yehudi Menuhino ir kituose. 2018 m. R. Patkoló tarptautiniuose klasikinės muzikos apdovanojimuose „Opus Klassik“ pelnė Metų instrumentalisto apdovanojimą.

R. Patkoló ir G. Gelgoto kūrybinė draugystė užsimezgė 2018 m., kai kontrabosininkas sutiko įrašyti

specialiai jam lietuvių kompozitoriaus sukurta kūrinio „Sanctifaction“ versiją. Nuo to laiko muzikai drauge išleido ne vieną įrašą, kurį pristatė portalai „Gramophone“ ir „The Strad“, specialią laidą apie šį duetą parengė Bavarijos radijo stotis „BR-Klassik“.

Šveicarų smuikininkas Davidas Nebelas virtuiziškumu ir gilia muzikine branda žavi viso pasaulio publiką. Prestižinių tarptautinių konkursų laureatas griežia Antonio Stradivari 1707 m. pagamintu smuiku. Šiemet garso įrašų kompanija „Sony Music“ išleido debiutinę D. Nebelo kompaktinę plokštelę,

kurioje kartu su dirigentu Kristjanu Järvi ir Londono simfoniniu orkestru smuikininkas įgrojo garsaus minimalisto Philipo Glasso Koncertą smuikui. Būtent Ph. Glasso muziką, greta G. Gelgoto kūrybos, smuikininkas pristato ir šioje koncertinėje programoje „Minimalizmo pulsas“.

Tais pačiais 2018 m. prasidėjo D. Nebelo ir G. Gelgoto kūrybinė draugystė. Tais metais D. Nebelas debiutavo garsiajame Kisingerio vasaros festivalyje, kur atliko G. Gelgoto Pirmąjį koncertą smuikui.

Ryški premjera šioje programoje – tai 2018 m. britų violončelininko ir kompozitoriaus Peterio Gregsono parašytas kūrinys „Bach Cello Suites Recomposed“. Ši kompozicija pirmą kartą atliekama kontrabosu, pritariant styginių orkestrui (originaliai kūrinys buvo sukurtas violončelių sekstetui. Tačiau šiam koncertui kompozitorius, paprašytas G. Gelgoto, parengė naują versiją). Tai tarsi naujas žvilgsnis į J.S. Bacho šešias siuitas violončelei.

P. Gregsono ir G. Gelgoto kūrybinė partnerystė užsimezgė prieš porą metų vykusiame festivalyje „Midsummer Vilnius“ – tada G. Gelgotas dirigavo P. Gregsono kūrinį

„Sequence (Four)“, jį atliko smuikininkė Mari Samuelsen, NIKO ir pats kompozitorius.

Taip pat šįvakar skamba Philipo Glasso minimalistinė pjesė smuikui solo „Epilogue“ bei rusų ir vokiečių smuikininko, kompozitoriaus, dirigento, aktoriaus ir netgi komiko (neretai su pianistu Hyung-ki Joo rengiančio muzikines komedijas) Aleksejaus Igudesmano nuotaikinga kompozicija smuikui „Applemania“.

Nemažai dėmesio koncerte tenka ir šios programos sumanytojo Gedimino Gelgoto kūrybai – atliekamos pripažinimą pelniusios kompozicijos „Cadenza“, „Transitory“, „Higher Energy“ ir „Sanctifaction“ bei naujas kūrinys „Lock Me In Your Light (Saint Luke)“. Šią muziką autorius rašė būtent pastarąjį pusmetį, kai įprastinį muzikantų ritmą visame pasaulyje sukaustė viruso pandemija. Kaip ir būdinga kūrėjui, kūriniai pirmą kartą atlikti G. Gelgotas pasitelkia 2006 m. savo įkurtą, klausytojų pamiltą ir visoje Europoje, taip pat Azijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstijose jau penkioliktą sezoną koncertuojantį NIKO.

LNF INF.

Ne vidurio kelias

Lietuvos nacionalinio dramos teatro spektaklis „Vaidina Marius Repšys“

IEVA TUMANOVIČIŪTĖ

Lietuvos nacionalinio dramos teatro monospektaklyje „Vaidina Marius Repšys“ aktorius pasakoja autobiografinę istoriją, susitelkdamas į save ir savo santykį su teatro profesija. Nuo pradžių jis užmezga tiesioginį ryšį su žiūrovais, vardydamas pavyzdžius ir klausdamas: „Ar tai teatras?“ Tai, kas rugsėjo 27 d. vyko Jonavos kultūros centre, buvo teatras. Nors galima buvo tikėtis, tarkim, dokumentinio pasakojimo apie depresiją ar bipolinį sutrikimą, žodis „liga“ ar konkretūs psichikos sutrikimų pavadinimai spektaklyje nenuskamba.

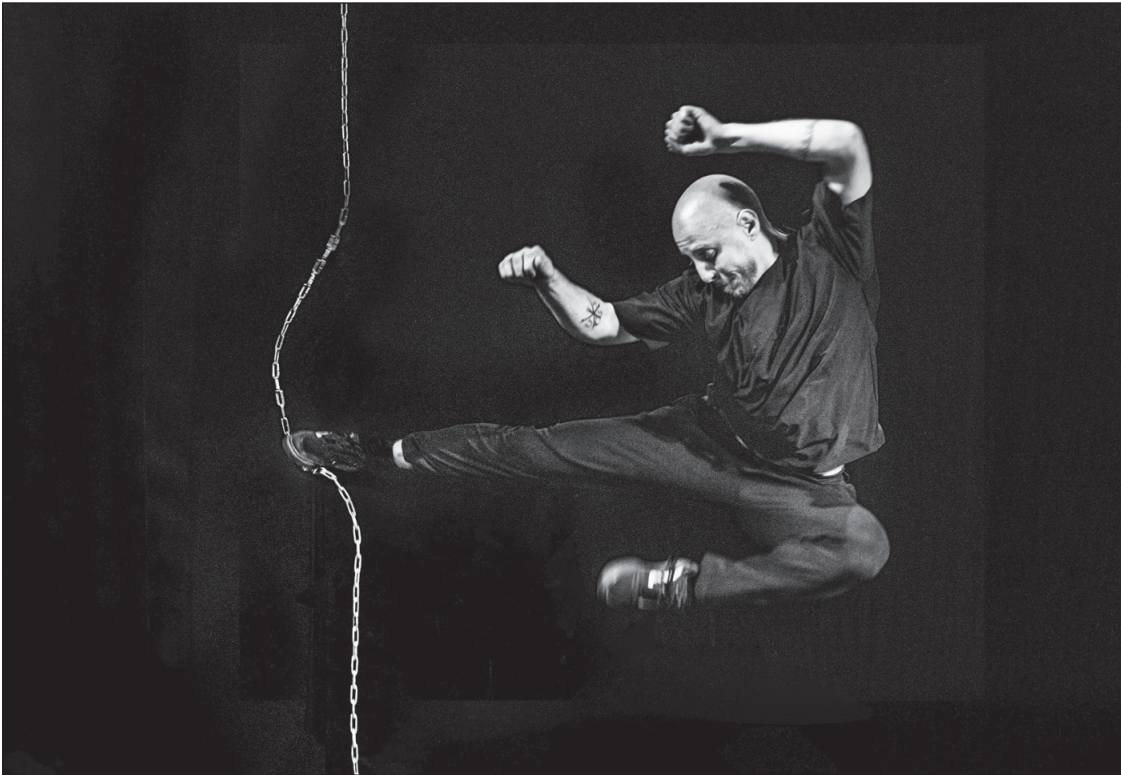
Ant scenos – metalinis apskritimas kaip teatro simbolis, jame stovi spinta, kuri tampa portalu pereiti iš vienos erdvės į kitą: iš tikrovės į teatrą, iš vaikystės į paauglystę, iš vieno vaidmens į kitą, iš gyvenimo į mirtį. Spinta yra vieta pasislėpti ir susigūžti, kai bloga, taip pat ir išeities taškas vaizduotei, svajonėms. Šonuose kabo grandinės – pančių ir sunkio simbolis bei aliuzija į spektaklį „Katedra“ (dailininkė Barbora Skaburskė). Scenos dešinėje – pianinas. Jautriausias spektaklio epizodas – kai Repšys groja, kol jo muzika susilieja su elektroniniais garsais (kompozitorius Mantvydas Leonas Pranulis). „Aštuonias valandas kasdien. Ir kam?“ – klausia jis. Šioje scenoje susijungia pasigėrėjimas žmogaus valia siekti užsibrėžto tikslo, nerimas dėl aidinčio kritiško balso ir neįgyvendinto gyvenimo kelio nostalgija: gal jis būtų buvęs

puikus pianistas, jei tėvai būtų leidę į muziką, o ne į sportą?

Pagrindinis Repšio partneris scenoje yra Balsas erdvėje – tai į išorę perkeltas vidinis kalbėtojas: įsakmus, žeidžiantis, reiklus, persekiojantis, dominuojantis, kartais nutylantis. Repšys kalbasi su juo, t.y. su savimi. Jis sužino, kad tas Balsas nėra jis, bet tai supranta ne iš karto, kartais jis jo klauso. Retkarčiais Balsas priverčia elgtis nesainkingai ir išmokti groti pianinu, o kartais priaugti svorio, pasiekti 108 kilogramus. Polinkis į kraštutinumus vienais atvejais pasireiškia kaip kūrybinė, kitais – kaip destruktvyvė jėga. Kas tai – stipri valia, kūrybinė energija ar beprotybė?

Per spektaklį Repšys persikūnija į savo suvaidintus personažus: ryškiausi – Vandalas iš „Išvymo“ ir Laurynas iš „Katedros“ – tai dar vienas paradoksalus kontrastas jo profesiniame ir vidiniame gyvenime. Vienas – „marozas“ iš gatvės, kitas – su patosu pakilęs virš žemės. Repšys persimaino iš vieno personažo į kitą ir vis tiek lieka „savas“. Į jo gyvenimą teatras atėjo vėliau, iš pradžių jį formavo televizija, kovos menai – masinė, daugeliui atpažįstama kultūra, gaubiamą sentimentų vaikystei aura. Todėl su Repšiu lengva tapatintis, todėl jis greitai užmezga ryšį su publika.

Iš improvizacijų pagal Repšio biografiją sukurta spektaklį režisavo jo brolis Mantas Jančiauskas, išryškinęs kuriančio žmogaus akistatos su savimi temą. Režisierius kartu su dramaturgu Rimantu Ribačiausku iš Repšio gyvenimo fragmentų dėlioja keliasluoksnį

Marius Repšys spektaklyje „Vaidina Marius Repšys“

D. MATVEJEVO NUOTR.

pasakojimą, kontroliuodamas kintantį aktoriaus bendravimo su žiūrovais būdą: vieną akimirką aktorius kreipiasi tiesiogiai, vaidindamas save, kitą kaip personažas Vandalas, trečią virsta pajacu, preparuojančiu Mariaus galvą, ketvirtą kuria populiarių filmų herojų skečus, penktą vaidina save paauglystėje ir t.t. O atviriausias jis būna, kai repuoja savo paties sukurtus tekstus ar groja pianinu.

Autobiografinėje knygoje „Hera-klis Nr. 4“ Repšys papasakoja savo istoriją, tiksliau, daugybę įtraukiančių, stebinančių ir kartu atpažįstamų įvykių iš savo gyvenimo. Dienoraščio forma parašytoje

knygoje, kurioje susipina keli laikai: dabartis psichiatrijos ligoninėje ir praeitis – vaikystės, mokyklos, studijų metai, – atsiskleidžia ne tik kontrastingos Repšio asmenybės bruožai, bet ir laiko ženklai bei jį supę žmonės, įtaką jam darę ryšiai, ypač svarbus santykis su mylimąja.

Spektaklyje linijų mažiau, čia susitelkiama į aktorių ir teatrą, jo vidinį, personažų pripildytą pasaulį ir su profesija susijusius praeities epizodus, bet veiksmui retkarčiais pritrūksta dramaturginės įtampos, o apleidus būtų už scenos rato susidaro tam tikras vakuumas.

Repšys scenoje žiūri į save ekrane, einantį ilgais koridoriais. Judanti kamera perteikia jo sutrikimą, nuostabą, pažeidžiamumą. Jis keliauja, kol prieina ant laiptų sėdinčius ir į televizorių žiūrinčius pacientus. Jis irgi prisėda ir ekrane pamato save, klaidžiojantį mišku (vaizdo projekcijų autorius Kristijonas Dirsė). Kreipdamasis į save ekrane Repšys scenoje pagaliau perima kontrolę iš Balso. Juk pagrindinis jo veiksmas spektaklyje „Vaidina Marius Repšys“ – tai mėginimas suprasti, kas vyksta, rasti vidurio kelią tarp kraštutinių minčių ir emocijų, galimybių ir idealų, tikrovės ir teatro, personažų ir savęs.

Paskutinė vakarienė likusių žvakių šviesoje

„Už geresnį pasaulį“ Artūro Areimos teatre

GRETA VILNELĖ

Rugsėjo 25, 26 d. Artūro Areimos teatre po ilgo sąstingio nuo trankios muzikos vėl drebėjo kamerinės erdvės sienos. Režisierius Artūras Areima pristatė naują spektaklį pagal Rolando Schimmelpfennigo pjesę „Už geresnį pasaulį“. Ši pjesė, persmelkta nostalgijos Erichui Maria Remarque’ui ir Ernestui Hemingway’ui, pasakoja apie futuristinį, visa aprėpiantį, beribį, amžiną karą, kuris žmonių pašąmonėje tampa nuolatine, įprasta būseną. Areima, pasitelkęs audiovizualines priemones, netiesiogines asociacijas ir postapokaliptinį vaizdinį modeliuojančią scenografiją, ant chaoso pamatų iškėlė nepamirštamą ir iš

pirmo žvilgsnio, rodos, nesibai-giantį vakarėlį.

Vienas ryškiausių spektaklio motyvų – paskutinė vakarienė. Nė vienas karas per pastarąjį šimtmetį neapsiėjo be konservuoto maisto, kuris ir tapo pagrindiniu gardžios vakarienės akcentu. Maisto produktų kompozicija, tvarkingai sudėta ant virtuvinio stalo, vėliau padeda atskleisti veikėjų vidines būsenas. Aktorė Monika Poderytė monotoniškai plaka grietinėlę, kuri, taškydamasi į visas puses, nekelia jai nė menkiausio susidomėjimo, kaip savotiška pro šalį bėgančių, vienodų dienų rutina. Įpusėjus spektakliui ji visą kūną išsitempa purškiamąja grietinėle ir parkritusi ant grindų bergždžiai bando atsikelti, vis paslysdama ant balta

Scena iš spektaklio „Už geresnį pasaulį“

L. VANSEVIČIENĖS NUOTR.

mase išteplio to slidaus grindų paviršiaus, patekusi į pačios sukurta beviltišką situaciją. Aktorius Rokas Petrauskas pradžioje dykinėja

scenoje grindimis ridendamas tuščią stiklinę, atidžiai prižiūrėdamas, kad joks elektros laidas neužstotų jai kelio. Šokėja ir aktorė Justė

Buslavičiūtė, užsidėjusi triušio galvos šalmą, plėšo ir mėto salotų lapus, surenka juos nuo žemės ir vėl švysteli į orą tarsi rudeninius medžių lapus.

Atrodo, kad visi išgyvenantieji karą bando užsiimti veikla, kuri prablaškytų mintis, priverstų laiką bėgti kuo greičiau. Per visą spektaklio vyksmą karas nėra apčiuopiamas, jis kaip vandens lašelių pritvinkęs tamsus debesis kybo aktoriams virš galvų. Kaip kartą yra pasakęs „Alisos Stebuklų šalyje“ autorius Lewisas Carrollas: „Vaizduotė – vienintelis ginklas kovoje su tikrove.“ Citatai tarsi paantrina

NUKELTA Į 7 PSL.

Gyventi scenoje pagal personažo taisykles

Interviu su Arnu Ašmonu

MIGLĖ MUNDERZBAKAITĖ

Su jaunosios kartos teatro, kino, televizijos aktoriumi Arnu Ašmonu, sukūrusiu vaidmenis didžiosiose mūsų teatrų scenose Gintaro Varno, Gyčio Padegimo, Kamilės Gudmonaitės, Povilo Makausko, Gildo Aleksos ir kitų režisierių spektakliuose, taip pat vaidybinuose filmuose bei televizijos serialuose, kalbamės apie vaidmenis, teatrui kylančius iššūkius bei ateities planus.

Vienas naujausių Jūsų vaidmenų teatre – Kandidas spektaklyje „Kandidas, arba Optimizmo mirtis“ (rež. Aleksa, 2019), – mano nuomone, yra absorbavęs daugelį šiuolaikinių mūsų aktualijų. Kiek jums pačiam artimos šio veikėjo savybės?

Kiekviename kuriamame personaže ieškau to, kas mane žavi, kas yra artima man pačiam ir su kuo aš taip pat sutinku, kaip ir personažas, bet šalia to yra daug savybių, kurių tikrai neturiu ir dėl kurių nemanau, kad kada nors galvosiu ar elgsiuosi taip, kaip jis. Kandidas man artimų savybių gal neturi tiek daug, kiek kiti mano sukurti personažai, bet jų tikrai yra, Arnas irgi turi to lengvo kandidiško naivumo ar yra patyręs panašių gyvenimiškų situacijų, kokį patiria Kandidas.

Vieni aktoriai į vaidmens kūrimo procesą žvelgia ir jį pristato kaip gana romantizuotą reiškinį, kiti kaip darbą, turintį aiškią struktūrą ir, atrodytų, niekuo nesiskiriantį nuo bet kokio kito darbo. Kaip Jūs matote šį procesą?

Mano nuomone, aktorystė yra lygiai toks pat darbas kaip ir visi kiti darbai: mokytojo, policininko, padavėjo, valytojo, verslininko.

Arnas Ašmonas

Kiekviena profesija turi savo darbo principus. Geras architektas naktimis sėdės prie savo naujo projekto, semsis idėjų vaikščiodamas po miestą, praeis ilgas, gal ir labai sunkus laikas, kol jo darbas pasieks dienos šviesą; geras mokytojas ruošis naujiems mokslo metams, galvos ir kurs naujus mokymo metodus, leisiančius lengviau sudominti vaikus. Lygiai taip ir aš kuriu vaidmenis pagal savo vaidmens kūrimo principus, skaitau, žiūriu filmus, repetuoju namie, mąstau apie vaidmenis vaikščiodamas po miestą. Tai tiesiog mano darbas, kurį nuoširdžiai myliu ir į kurį įdedu daug savęs, todėl ir gera dirbti. Na, o išsamiai atsakant į klausimą: man vaidmens kūrimas yra darbas, turintis aiškią struktūrą,

Arnas Ašmonas spektaklyje „Natanas Išmintingasis“

D. STANKEVIČIAUS NUOTR.

darbas, kurio negaliu iškelti aukščiau visų kitų darbų, – tai profesija, kuri lygiai tiek pat reikalinga, kiek ir visos kitos.

Kokią pagrindinę tikslą sau keiliate žengdamas į sceną?

Tikėti. Taip, tai mano pagrindinis tikslas, su kiekvienu pirmu žingsniu į sceną mano užduotis yra patikėti, kad dabar scenoje esu būtent tas žmogus / personažas, kurio atėjau šiandien suvaidinti, tiksliau sakant, kelias valandas pagyventi pagal jo taisykles.

Per karantiną teatras, kaip ir daugelis kitų sričių, išbandė savo ribas, ieškojo naujų raiškos galimybių. Kaip manote, ar tie eksperimentai, sujungiantys teatrą su kitomis medijomis, įsitvirtins ir įprastinėmis aplinkybėmis, ar vis dėlto bus tik bandymais išlikti nepalančiomis sąlygomis?

Per karantiną teko ir pačiam vaidinti spektaklį internetu: sėdėti prieš kompiuterio kamerą ir bendrauti su kolegomis, vaidinti ir stebėti besikeičiantį žiūrovų skaičių. Pasakysiu atvirai: tai buvo labai keista patirtis, visą laiką bandžiau suprasti, koks tai žanras. TV

serialas? Internetinis blogas? Kinas? „Instagram live“? Teatras? Aš tiesiog sėdžiu savo namuose, prie savo kompiuterio, ir apsirengęs savo drabužiais bandau vaidinti tai, ką vaidinu teatre. Taip, karantino metu tai puikus būdas palaikyti aktorių gyvybę ir praskaidrinti užsidariusių žmonių dieną, bet būtų gerai, kad tai ir liktų tik karantininis etapas, nes teatras – tai magija, kuri susikuria scenoje su gyvais aktoriais, muzika, šviesomis, scenografija ir, žinoma, gyvais, pasipuošusiais žiūrovais. Na, pripažinkim, tik taip galima pajusti tą nepaprastą teatro stebuklą.

Jūsų nuomone, kokias temas šiandieninis Lietuvos teatras reflektuoja per mažai, o gal per daug?

Gėda prisipažinti, bet seniai buvau teatre ne kaip aktorius, o kaip žiūrovas. Žinau, kad turėjome daug puikių premjerų įvairiomis temomis ir tikrai daug ką vertėtų pamatyti, todėl sunku pasakyti, kokių temų, literatūrinės medžiagos gali būti daugiau arba mažiau. Pats vaidinu nemažai spektaklių ir jie tikrai kalba labai skirtingomis temomis, todėl manau, kad Lietuvos teatruose kiekvienas žiūrovas gali rasti sau artimą kūrinį. O gali būti ir taip, jog spektaklyje žiūrovas ras atsakymą į jam rūpimą klausimą, apie kurį režisierius, kurdamas spektaklį, gal net nepagalvojo.

Vaidinate skirtingų režisierių spektakliuose. Kurio iš Jūsų vaidmenų kūrybinis procesas buvo sudėtingiausias?

Visų spektaklių kūrimo procesas buvo įdomus ir reikalaujantis kūrybinio darbo, bet šiuo metu sudėtingiausias, manau, būtų „Natanas Išmintingasis“ (rež. Gintaras Varnas, 2017). Šiame spektaklyje turėjau vaidinti labai mažą vaidmenį su keliomis teksto eilutėmis, todėl buvau ramus. Bet įpusėjus repeticijoms gavau žinutę iš Varno: „Arnai, mokykis Tamplieriaus tekstą, tu dubliuosiesi su Vainiumi (So-deika – M. M.).“ Žinodamas, kad tai pagrindinis vaidmuo ir kad eina pirmieji darbo mėnesiai Nacionaliniame Kauno dramos teatre, atrašiau jam „OK“. Tada neįvertinau to, kad iki premjeros liko ne taip ir daug laiko, o vaidmuo sunkus, daug teksto ir daug uždavinių, kuriuos Vainius su Varnu jau išsikalbėjo ir aptarė, ir dar negana to, visas spektaklių „perbėgų“ skaičius dalijosi pusiau, nes vieną „perbėgą“ vaidino Vainius, o kitą aš. Taigi šis laikas reikalavo daug jėgų, kainavo daug sveikatos ir tikrai buvo labai sudėtingas ir sunkus. Premjera įvyko, manau, pavyko ir man, todėl kviečiu ateiti ir patiems įvertinti.

Ar yra toks vaidmuo, kurio nesutiktumėte kurti teatre ar kine?

Frazę „nesutikčiau kurti“ suprantu kaip atsisakymą vaidmens, kuris prieštarauja mano vertybėms, pasaulėžiūrai ar įsitikinimams. Bet iš kitos pusės, kaip aktorius labai žaviuosi vaidmenimis, kurie yra toli nuo manęs, kaip Arno. Į šitą klausimą atsakysiu taip: visi įvairūs vaidmenys, personažai man, kaip jaunam aktoriumi, yra reikalingi, tik taip galiu tobulėti, plėsti vaidybinį sugebėjimą. Visuose vaidmenyse stengiuosi rasti kažką tokio, kas mane „vežtų“ ir man patiktų, už ko galėčiau užsikabinti ir jį sukurti. Bet, manau, yra ir tokių vaidmenų, kurių nesutikčiau vaidinti. Tokį mano pasirinkimą gali lemti ne tik vaidmuo, bet ir pjesė, scenarijus ar režisierius.

Kuriate vaidmenis Lietuvos teatrų scenose, taip pat kine, TV serialuose. Televizija dažnai kritikuojama dėl turinio kokybės. Kokių teigiamų dalykų, pokyčių pastebite dabartiniuose TV serialuose?

Taip, tokia kritika dažnai girdima mūsų profesijos aplinkoje, ir ne tik, bet reikia mokėti atskirti, kad teatras, kinas ir televizija yra trys skirtingi dalykai tiek turinio, tiek vaidybos principų požiūriu. Na, o jei kalbėsime apie turinį, tai galiu pasidailinti tik patirtimi iš serialo „Moterų meluoja geriau“: žinant, jog tai komedija, manau, turinys yra labai tinkamas – nesudėtingas, paprastas, aiškus, atpažįstamas, jis tinka lengvai komedijai, o tuo labiau žiūrovui, kuris po dienos darbų nori atsisėsti į krėslą ir tiesiog pažiūrėti linksma, nesudėtingą istoriją.

Kuriate ir vaizdo klipus, vienas jų – karantininė grupės „The Roop“ dainos „On Fire“ versija, kiek anksčiau reflektavote influencerių (nuomonės formuotojų) beprasmiškumą ir net pavojingus poelgius. Socialinė kritika pasižymi minčiuose projektuose susijungia ne tik aktorystė, bet ir režisūra bei dramaturgija. Gal turite planų ir teatro scenoje ar kino aikštelėje išbandyti režisūrinį darbą?

Planuose režisieriaus profesija dar nenumatyta, bet prisipažinsiu, kad kartais gal ir šmėsteli mintis ką nors parežisuoti. Paauglystėje, ir ne tik, labai mėgau filmuoti ir montuoti įvairius vaidybinis filmukus (mano archyve jų yra gal apie penkiasdešimt), tada tam tikra prasme būdavau režisierius, o aktoriais tapdavo mano brolis Aidas su pusbroliu. Štai tokia mano režisūrinė patirtis. Jei kada ir režisuosiu, manau, kad realiausias variantas būtų serialas, ir tikriausiai skirtas jaunimui, bet tai dar labai toli, toliau už svajones, o gal tai ir liks tik šmėstelėjusi mintis.

Dėkoju už pokalbį.

Aurelijos Maknytės bendruomenė

Paroda „Gamtos kabinetai“ Vilniaus rotušėje

AISTĖ KISARAUSKAITĖ

Ką tokį lietingą spalio sekmadienį galėčiau pasakyti apie Aurelijos Maknytės parodą „Gamtos kabinetai“ Vilniaus rotušėje (kuratorė Agnė Narušytė)? Vis nutrupa pokalbiuose, socialiniuose tinkluose mintys, kokia tai verta pamatyti paroda. Pritariu. Pamatyti būtina, bet sunku vertinti. Ji lyg ruduo, kurio mes nekvestionuojame. Jis man irgi patinka. Nesvarbu, kad parodoje yra sudygusi verba (pavasarinis kūrinys) ar tikra aitriai žalia (vėliau su nutryptais takeliais) žolė. Nors išauginta dirbtinai, be žiogų ir amarų, ji aktyviai bruka vasaros mintis. Vertiname tik vasaros ar kitų metų laikų atėjimo datą. O jei kuris netyčia neateina, išnyksta, kaip vienadienis sniegas pernai žiemą, atrodo, kad atėjo pasaulio pabaiga. Ir iš tiesų, ji pamažu artinasi. Tačiau ši paroda yra tarsi tie gamtos kabinetai, skirti išsaugoti, užkonservuoti nykstančias rūšis, parodyti žalią žolę ir dygstančius ridikėlius spalio mėnesį.

Šiuo atveju nesinori net vardinti atskirų eksponatų (patys nueikite!), išskyrus žolę, nes jai atėjo laikas susirasti kitus namus, tad parodoje neberasite. Negaliu sakyti, kad „Gamtos kabinetuose“ nėra nuotykių, fantazijos, triušių olų, kaukolių, voratinklių, karieso, ugnies

gėlių, dar yra šlapia lapė, gyvalazdės, kokoso riešutas, išpainiojęs tarp žolių Lietuvos upėje. Visko yra, tačiau visų pirma joje yra Aurelija Maknytė, ir nežinia, kaip be jos žvelgti į parodą.

Kaip eksponatus atkirpti nuo pasakojimų, kad menininkė savo nuosavoje žemėje, tarp medelių ir šabakštyną, nušienavo lygiai tokį plotą, kokį užima Vilniaus rotušė? Kaip šią parodą atsieti nuo ankstesnių ir visai neparodinių jos pasakojimų apie bebrus, kurių buvo tiek, kad bebrai beveik tapo nematomais mūsų bendruomenės nariais? Ir apskritai, kur baigiasi mūsų sodybos, daržai, takeliai miškuose ir prasideda paroda? Kur baigiasi mūsų susirūpinimas savo planetos išlikimu ir prasideda kūriniai? Pagaliau kur baigiasi mūsų bendruomenė, draugystė, Cornelius Castoriadis („L’Institution imaginaire de la société“, Seuil, 1975) įsivaizduojamybė ir prasideda kažkas, ką vadinume menu?

Nežinau, kaip kritikai ir publika reaguotų, tarkim, Niujorke, pristatant parodos eksponatą, kurį menininkė sukūrė dar būdama mokinė, dėl mokslo nupjovusi savo nugaišusiam šuniui galvą ir kaukolę paruošusi pagal visus biologijos mokslo reikalavimus? Ar neatbėgtų mudami transparantais kovotojai už gyvūnų teises? Nežinau. Bet

Maknytė kuria vientisą audinį iš bebrų nugrauztų pagaliukų, milžiniško grybo, dirbtinio kailio zuikio kostiumo, iš drugelių, kurie iš tiesų yra kriauklės. Ir daro tai, tarsi remdamasi Bruno Latouro rekomendacija: priimti visus veikėjus, kad ir kokie keisti jie būtų. Taigi, kartu su menininke į mūsų bendruomenę atkeliauja ne tik bebrai, čia jau ne pirmą kartą pasirodo kiškio kostiumas (pvz., jis dalyvavo ir Eglės Ridikaitės parodoje „Paskutinis susirinkimas“, 2015), o tamsoje, svetimuose peizažuose, žydi ugnies gėlės, kurias mes irgi kartkartėmis stebime (Aurelija Maknytė, „Burning Slides“, 2016, „Noroutine Books“).

Suprantu, kad nebuvusiems nuolatinuose „bendruomenės susitikimuose“, dažniausiai vadinamuose parodomis, kai kurie dalyviai atrodo keisti ir galbūt nepriimtini. Visai gali būti, kad tas jaukus buvimas kartu mums taip pat neleidžia įvertinti parodos, lyg kokios mylimos kavinės, kur lankaisi nuolat ir tik grįžęs iš tolimos kelionės staiga pamatai, kad sienos nuširusios, o barmenas nesiskutęs. Vaje, pagalvoji, o man čia viskas buvo taip sava! Ir tai trunka trumpai, kol visai netyčia sutinki draugą, gurksnojančią *espresso*, persimeti keliais žodžiais ir jo pasakojimas vėl suvynioja tave į nematymo skraistę. Tačiau taip ir gera. Gera jausti

Aurelijos Maknytės parodos „Gamtos kabinetai“ fragmentas

M. K. NUOTR.

bendrytę su Maknytės gyvalazdėmis ar daugelio mūsų pamiltais bebrais, išgraužiančiais dailias skulptūras, gera, kad visai nenoriu į šią parodą žvelgti prašalaičio žiūrovo akimis.

Mūsų Žemei reikia ryšių, artimų ryšių, ypač su gamtos melioratoriais bebrais, šlapia lape ar barsuku, su rožiniu kvarcu iš Baltijos jūros, net su dirbtinai užauginta žole, jonvaliais ar senu riešutmedžiu Vokiečių gatvėje, kur ruduo savo skardiniais lapais kloja gatves. Ten nėra ką veikti meno kritikui, kaip ir visuose kituose gamtos kabinetuose. Nėra ką veikti ieškantiems autoriaus, menininko, net autorės ar menininkės, ypač jei įsivaizduoja parašytus

iš didesnės raidės. O bendruomenėje gali būti visi – didesnės raidės ar mažesnės, stipresni, silpnesni, nesusiformavę, būsimi ir jau išeinantys. Taip šiuo atveju yra su parodos eksponatais – žolės gyvavimas beveik baigiasi ir vieną rytą susirinkę draugai bei kolegos ją išsidalina.

Parėjusi namo nedrąsiai išvynioju vieną iš gautų parodinės žolės ritinėlių, patiesiu tam skirtą polietileno plėvelę ir ištiesiu ant jos žalią, nors jau kiek patryptą, lopinėlį. Prie savo lovos. Dabar nors nedaug, gal porą rytų, nuleidusi kojas iš lovos padais jausiu tikrą gyvą žolę!

Paroda veikia iki spalio 19 d.

Lietuvos fankas

Audriaus Janušonio „Signalai ir giesmės“ VDA „Titanike“

ROKAS DOVYDĖNAS

Įtaigus, juokaujantis, kartais ironiškas Audriaus Janušonio menas yra kiek kitoks, nei įprasta tikėtis iš keramikos srities kūrėjų. Audrius meistriškai valdo paradoksą. Derina molines skulptūras, rastus daiktus, graviruotas keramikos plokštes ir pateikia visa tai vientisoje instaliacijoje. Parodoje „Signalai ir giesmės“ rodomus pastaruosius trejus metus kurtus darbus asocijuoju su *California Funk* – keramikos judėjimu, kilusiu 7-ojo dešimtmečio JAV, kai keramikai kūrė nuotaikingus naratyvinius darbus, nevengdami kartais ir grubaus humoro. Šiam stiliui priskiriami Robertas Arnesonas, Williamas T. Wiley, Roy’us De Forestas.

Įprastai Lietuvoje didingus molio darbus, dešimčių kvadratinų metrų dydžio židinius ir pano kūrė vyresniosios kartos menininkės – Aldona Keturakienė, Aldona Šaltenienė ar Nora Blaževičiūtė. Vidurinės kartos autorių Remigijaus Sederevičiaus,

Sauliaus Dirsės, Rūtos Pakarklytės ar Rūtos Šipalytės kūryba yra labiau techniška nei vitališka. Kartais atrodo, kad šios kartos menininkai stengėsi kurti vieną ar kelis darbus ir jų nejungti. Janušonis, atėjęs į meno lauką nepriklausomybės pradžioje, atrado kitokį santykį su medžiaga, erdve ir kolegų darbais. Bendraamžiai ar vyresnės kartos keramikai rinkdavosi iš kelių variantų – pano architektūroje ar parodinis darbas bendrai parodai, o Janušonis kūrė instaliacijas, turinčias aiškų pasakojimą, savitą parodos siužetą. Kiekvienas jo prisistatymas – vis didėjančios apimties istorija, vedžiojanti žiūrovo žvilgsnį po erdvę.

Pasakojimas, kurį matome šioje parodoje, jungiasi asmeniškai ir plastiškai. XX a. 10-ąjį dešimtmetį, kai Janušonis pradėjo dalyvauti Lietuvos parodiniame gyvenime, pasaulio kino teatruose pasirodė Quentino Tarantino filmas „Pasiutę šunys“. Galima sakyti, kad keramikas ir režisierius naudojo vienodą montažo techniką, karpdami, sudurdami siužetus. Kine

nenuoseklus pasakojimas valdomas jį pateikiant žiūrovui neišvengiamai linijine seka, o Audriaus instaliacijos žiūrovas turi daugybę pasirinkimų. Pavyzdžiui, atėjus į atidarymą, galima ieškoti autoriaus / vyno ir bandyti susikurti savitą judėjimo trajektoriją, kurią neišvengiamai paveiks pokalbiai ir sustojimai. O atėjus paprastą dieną galima atsekti kitas parodos jungtis, prieš akis kylančius siužetus. Įėjus į parodą reiktų judėti tiesiai pirmyn, pasiekus galinę sieną suktis, grįžti atgal, atrasti berniukus, tempiančius balionus, šuoliuojantį Josepho Beuyso kiškį, siena besiritinančius mėnulius. Taip pat galima sukti kairėn, judėti nuo darbo iki darbo, strykčiojančiu žvilgsniu atrandant parodos ašis. Visa tai jungiasi žiūrovo galvoje kitokia, nelinijine, laisvai pasirenkama seka, sukuriančia asmeniškų ir netikėtų potyrius.

Nepasakyčiau, kad darbai būtų maži. Kaip ir tai, kad jie būtų skirti greitai peržiūrai, sudėti tarsi videokadrai, kuriuos sustabdęs ar

V. NOMADO NUOTR.

išdidinęs gautum tik ištižusius pikselius. Darbo įdėta į kiekvieną figūrą, tai atsiskleidžia per smulkias detales, plaukų sruogų ar pirštų modeliavimą. Kaip autorius rašo parodos anotacijoje: „Esu lipdytojas – gilinuosi į paviršius, taip pat montuotojas – pjaustau ir jungiu.“

Ir galiausiai – gestas, vienas iš esminių, unikalių Janušonio kūrybos bruožų. Šioje parodoje gestas yra molyje sustingęs judesys, šokis, autoriaus sušoktas studijoje mėtant molį, atliekant veiksmą, kuris turi būti tiek pat spontaniškas kaip ir koordinuotas judesys. Judesį kaip pamatą kūryboje dažniausiai naudoja jaunosios keramikos kartos kūrėjai – Monika Giedrimaitė,

Alberta Saukaitytė, bet Janušonis tai atlieka meistriškai.

Parodoje nematomas gestas: ši rudenį, LDS keramikos bienalėje apdovanotas Liudviko Strolio antrosios vietos premija, Audrius Janušonis ją išleido pirkdamas keramikų darbus. Šitaip buvo sukurta kilpa: molis–pinigai–molis. Pasirinkimas netikėtas ir paradoksalus. Iš atminties cituojant Janušonį, cituojantį Damieną Hirstą: „Menas yra tikroji valiuta.“ Būtų be galo įdomu pamatyti šiuo būdu įgytus darbus ir išgirsti pasirinkimo argumentus.

Paroda veikia iki lapkričio 7 d.

ATKELTA IŠ 1 PSL.

Kokią struktūrą paroda įgavo muziejaus patalpose?

Paroda sutelkta vienoje salėje. Ją sudaro penkios su puse dalies. Pirmą dalis „Mano Tėvynė“ – autobiografinė. Pavadinimą pasiskolinau iš ankstyvo Repšio litografijų ciklo, kuris čia ir rodomas. Be sąvokos „Tėvynė“ nei pats Repšys, nei jo kūryba nesuprantami ir nepaaiškinami. Tačiau man pačiai buvo įdomiausia atrasti, kaip netikėtai į nedidelę atskirą kolekciją susidėliojo dailininko autoportretai ir jo artimųjų portretai. Iki šiol apie Repšio kūrybos autoportretiškumą nekalbėjome, jo kažkaip net nepastebėdavome. Šį ypatumą, matyt, nustelbdavo dėmesys didžiosioms Repšio temoms: „Baltų praeities didybei“ (taip vadinasi parodos antra dalis), Lietuvos valstybingumo ir kultūros istorijai (ją pristatome tema „Lietuvos krikštas“ ir dviem kūrinių: Lietuvos christianizacijai skirtu bareljefu ir Žemaitijos krikšto istoriją pasakojančiais Varnių Šv. apaštalių Petro ir Pauliaus bažnyčios altoriaus reljefais), Vilniui.

Daugelį žiūrovų turbūt nustebins, regis, akivaizdus dalykas, kad ne kartą reprodukuotas paveikslas „Berniukas su gėlynu Pakluonių gatvėje“ (1967) iš tikrųjų nėra šiaip gražus ir mįslingas vaiko atvaizdas, bet imaginacinis Repšio autoportretas, o „Versmės“ knygyne stovėjusi skulptūra „Piemenukas“ (1978) – jo jaunesniojo sūnaus Igno portretas. Net geriems Repšio kūrybos žinovams naujiena šiame skyriuje bus ir „Autoportretas su mama“ (1966), kadaise dovanotas rašytojai Aldonai Liobytei. Jos kolekcijoje, kuri atiteko Maironio lietuvių literatūros muziejui Kaune, paveikslas ir saugomas. Mano žiniomis, iki šiol viešai rodytas jis nebuvo.

Baltų praeities paslaptys kurstė Repšio vaizduotę nuo studentiškų laikų. Tai patvirtina iliustracijos artimo bičiulio Sigito Gedos poemai „Strazdas“ (1967), linoraižiniai pagal pasaką „Eglė žalčių karalienė“ (1967), nuostabūs didelio formato piešiniai iš ciklo „Vaikų žaidimai“ (1992), lietuviško karnavalo Užgavėnių scenos. Beje, parodos proga pasitelkusi etnologą Žilvytį Šaknį, patikslinau, kokius konkrečius vaikų žaidimus Petras piešė, nes jis pats nebeprisiminė, kokiems žaidimams priklauso jo akį patraukusios pozos. Be abejo, negalėjome apsieiti be nuorodos į centrinį šios temos kūrinių – sienų tapybos ciklą „Metų laikai“ universiteto senoviuose rūmuose. Kartu su manimi parodą rengusios muziejininkės Regina Ablėnienė ir Diana Streikuvienė ištraukė iš archyvo nuostabių filmuką, kuriame užfiksuota, kaip Repšys su Kentra arkliu kinkytu vežimu gabena į universitetą reljefą išnykusių baltų genčių paminklui, paguldytą ant vežimo dugne pakreiktų

šiaudų. Sunku patikėti, kad taip galėjo būti 1994-aisiais! Ir šioje dalyje, ir visoje parodoje labai daug sluoksnių, net nežinau, kaip apie juos papasakoti. Pavyzdžiui, tik išskleidus salės erdvėje visą „Eglės žalčių karalienės“ ciklą, išryškėja, kad tie lapai, ant kurių užrašytas ir tekstas, kaip vaikiškos kaladėlės susidėlioja į nuogos moters figūrą. Viename lakšte matyti jos pilvas, kitame krūtys, veidas ir taip toliau. Daug kam buvo naujiena ir Petro skulptūros. Rodome keletą, susijusių su proistorės, mito, folkloro išminties apmąstymais.

Prašau plačiau papasakoti apie kūrinių, kuris akcentuojamas parodos komunikacijoje.

Akcentuojami du kūriniai. Vienas – giliai istoriškas. Tai reljefas „Lietuvos krikštas“ (2020). Jis buvo kuriamas beveik 30 metų. Žinoma, su pertraukomis, kartais net ilgokomis. Sumanytas kaip votas Vilniaus Aušros vartų koplyčiai, taigi kaip bažnytinės dailės kūrinys, jis greičiausiai bus padalintas tarp muziejaus ir bažnyčios: iš bronzos išlietas egzempliorius liks LNM, o galvanoplastikos technika pagaminta versija, kiek žinau, kelias į dailininko gimtuosius Šiaulius ir gal atsidurs katedroje. Reljefas buvo baigtas tik pavasarį karantinui įkalinus Repšį dirbtuvėje. Muziejus rado būdą ir lėšų išlieti jį iš bronzos. Tai padaryta Kaune, Žilvino Pabrinkio ir Raminatos Dangutytės liejykloje. Parodos žiūrovai dalyvauja šio, sakyčiau, jau dabar mūsų dailės istorijoje etapiniu laikytino kūrinio premjeroje.

Premjerų, kiek žinau, parodoje yra ir daugiau.

„Vilniaus“ skyriuje eksponuotas Repšio ir jo bičiulės architektės Gražinos Pajarskaitės paminklo Vilniaus įkūrimui konkursinis projektas. Jis buvo parodytas tik

konkursinėje parodoje 1988 metais. Po parodos atiteko Architektūros muziejui, o šį uždarius atsidūrė Lietuvos nacionalinio muziejaus saugyklose, kur iki šiol ir gulėjo. Toje pačioje Vilniaus temai skirtoje parodos dalyje pirmą kartą viešai rodomas ir Vilniaus temos užuomazgą iliustruojantis studentiškas Repšio ciklas „Legenda apie Šv. Onos bažnyčią“ (1966), sukurtas unikalia kongrevo technika. Nepaprastai gražus, elegantiškas ir romantiškas kūrinys, kuriame Władysława Zahorskiego lenkiškai papasakotos, o Aldonos Liobytės lietuviškai perpasakotos legendos dramatiškas siužetas susiejamas su miestą 1965 m. sukrėtusia jauno ir talentingo kino operatoriaus Sauliaus Murmulaičio žūtimi: jis užsimušė, kai filmuojant Šv. Onos sienų ornamentus lūžo keltuvo gervė.

Šv. Onos ciklas savo vizualine struktūra, pagrįsta integralia vaizdo ir teksto jungtimi, artimas paskutinei, penktai parodos daliai „Vaizdai seka žodžius, žodžiai – vaizdus“, kurioje pristatomi piešiniai-kaligramos, sudaryti iš raidžių ir jų derinių, ir lygiai taip pat per žodžio ir vaizdo jungtį komunikuojantys medaliai. Tikiuosi, kad ši parodos dalis padės suprasti, kodėl į praeitį nuolat besidairantis Repšys atrodo toks aktualus ir šiuolaikiškas. Jo kaligramos man asmeniškai yra autentiška conceptualizmo manifestacija, tik be medžiagiškumo svarbos neigimo. Ne veltui tarp daugybės Petro bičiulių buvo ir Algirdas Julius Greimas. Beje, paskiausias Repšio kūrybos aktualumo ir šiuolaikiškumo patvirtinimas – Stasio Bonifajaus Ievos (Stasys Purys) performansas per parodos atidarymo iškilmes. Po suplanuoto Petro Vyšniausko muzikinio mini spektaklio prasidėjusias kalbas Bonifajus Ieva palydėjo rudenine kaštonų atnaša (norėtųsi manyti, kad maestro Repšio garbei) ant

Petras Repšys, „Lietuvos krikštas“. 2020 m.

muziejaus laiptų. Romanišką akciją nutraukę apsaugos vaikinai paskatino Bonifacijų levą pereiti prie politinių aktualijų raiškos. Šūkis „Laisvę Baltarusijai!“ – dar vienas akcentas, kurį reiktų turėti omenyje, apmąstant Repšio santykį su istorija. Į politinius aktyvistus jis jokių būdu netaiko, bet nuolat mums visiems primena, kad Lietuvos ribos nesi- baigia ties dabartinėmis valstybės sienomis.

O kas yra toji pusė parodos dalies?

Dingę darbai. Muziejus norėjo priminti 2019 metų vasaros pradžios vagystę, kai buvo įsilaužta į Repšio dirbtuvę ir iš jos paimta medalių ir plakečių kolekcija. Dingęs rinkinys buvo paruoštas perduoti Lietuvos nacionaliniam muziejui. Buvo apvogtas ne tik Repšys, bet ir mes visi. Pavogtų kūrinių fotoreprodukcijų

dėlionė iliustruoja, kas pagrobta ir kokio masto praradimą patyrėme.

Vienas centrinių parodos kūrinių yra reljefas „Lietuvos krikštas“. Kodėl ne jis, bet ofortas su vaikino pakaušiu reprodukuojamas parodą reklamuojančiame plakate ir katalogo viršelyje?

Repšio kūrinių savo knygas, skirtas populiarinti Lietuvos istoriją, yra iliustravę Alfredas Bumblauskas, Tomas Venclova, jų reprodukcijos lydėjo ir ne vieną istorinį veikalą. Labai nenorėjome, kad parodos plakatas ir jos leidinys komunikuo- tų istorijos populiarinimo per meno prizmę idėją. Visos trys su Regina Ablėnienė ir Diana Streikuvienė sukom galvą, kaip akcentuoti ne „istoriją“, o „dailę“. Petras iš visų jėgų palaikė mūsų sumanymą, taip minčių eilėmis išvagotas berniuko pakaušis ir išstūmė iš plakato bei katalogo viršelio istorinį bareljefą. Svarbiausiuoju parodos kūriniu paverstą nedidelio formato ofortą „Verpetas“ (1992) eksponuojame penktoje dalyje, greta kaligramų. Jo generuojamą žinią siejame su parodos paantrašte „darbai“. Be jokių ginčų sutarėme, kad šis kūrinys įkūnija patį meno kūrybos procesą. Juk prieš įgydamas apčiuopiamą medžiaginį pavidalą dailės kūrinys užsimezga galvoje ir bręsta menininko galvoje kirbančiose mintyse. Kartais tai įvyksta gan greitai, kartais tęsiasi ilgai ir skausmingai. Vaikino pakaušis apie tai.

Nuo pirmos dienos lankytojai galės paimti į rankas ir pasinaudoti katalogu-vadovu. Leidinys padės parodą patirti daug išsamiu ir parodai užsibaigus, tačiau dabar labai rekomenduojame žiūrovams gyvai susitikti su vienu ryškiausių Lietuvos modernizmo klasikų Petru Repšiu.

V. NOMADO NUOTRAUKOS

Apie atominę vaizduotę

Paroda „Dalelių skilimas“

LINARA DOVYDAITYTĖ

Pati netikėčiausia vieta, į kurią mane yra nuvedę meno tyrimai, yra Ignalinos atominė elektrinė. Ekskursijų po elektrinę dalyviams didžiausią įspūdį daro saugumo ritualai įeinant ir išeinant: palikus visus daiktus pereiti ginkluotų pasieniečių patikrą, išsirengti iki apatinių drabužių ir prisitaikyti baltas uniformas, batus ir šalną, o grįžus įveikti radiacinės apšvitos patikrą, akivaizdžiai lengviau atsikvepiant išgirdus roboto žodžius „no contamination“. Nors nuo 2009 m. ši elektrinė beveikia, smalsūs žiūrovai čia neretai patiria radiacijos baimės priepuolius, pasakoja gidė. Ir aš, stovėdama ant branduolinio reaktoriaus viršaus, vienu metu išgyvenu priešingus jausmus. Po mano kojomis – įspūdingas technologinis išradimas, menotyrininkės akims – ir puikiasias meno kūrinyd, iš pilkų ir spalvotų kvadratėlių sudarytas modernistinės abstrakcijos tinklėlis. Pilki kvadratėliai – tai prisodrinto branduolinio kuro rinklės, spalvoti – branduolinei reakcijai kontroliuoti skirti strypai. Deja, tokio pat tipo reaktorius, vadinamasis RBMK (rus. Реактор Большой Мощности Канальный), 1986-aisiais sprogo Černobylio atominėje elektrinėje, skaudžiai primindamas, kokią pragaištį gali atnešti žmonijos kūriniai.

Menas ir branduolinė fizika yra kur kas artimiau susiję, nei gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio. Atomo branduolio sandaros ir grandinės reakcijos atradimai lėmė ne tik atominės pramonės – karinės ir taikios – raidą, bet ir atominės vaizduotės – kultūrinio ir meninio fenomeno – atsiradimą. Menotyrininkas Swenas Lüttickenas netgi teigia, kad fizikos proveržiai neretai paskatindavo ir estetines revoliucijas mene. Fizikiniai atradimai, ypač tokių žmogaus akiai nematomų, bet jį veikiančių reiškinių kaip radiacija, paskatino László Moholy-Nagy ir kitus avangardistus ieškoti priemonių, kaip įvaizdinti nematomą, siurrealistams suteikė impulsą plėtoti „naujo pasaulio“ vizijas, pokario metais įkvėpė italų menininkų judėjimą pavadinimu „arte nucleare“. Tačiau po Hirošimos ir Nagasakio bombardavimo 1945-aisiais atominė vaizduotė kur kas intensyviau tyrinėja ne kuriamąjį, o griaujamąjį atomo panaudojimo potencialą. Nemažai dailės kūrinių, fotografijų, kino filmų pasižymi būtent branduolinių technologijų ir atominės pramonės kritika, nukreipta į ginklų kūrimą ir panaudojimą, branduolinius bandymus ir radiacinę aplinkos taršą, kolonijines urano rūdos gavybos formas ir nelaimės atominėse elektrinėse. Apie ką kalba šiandien kuriami

branduolinės estetikos kūriniai, galima sužinoti apsilankius parodoje „Dalelių skilimas“, veikiančioje Šiuolaikinio meno centre bei Energetikos ir technikos muziejuje Vilniuje (kuratorės Ele Carpenter ir Virginija Januškevičiūtė).

Gali būti, kad daugelis parodos lankytojų apsiribos ekspozicija ŠMC, tačiau aš labai rekomenduočiau nepraleisti ir parodos dalies Energetikos ir technikos muziejuje. Čia meno kūriniai patenka į autentišką pramoninę aplinką, kuri branduolinei estetikai suteikia prasmingą kontekstą ir pasiūlo suvokimo rėmus. Muziejus yra įsikūręs pirmojoje Vilniaus miesto elektrinėje, kur ir šiandien galima pabuvoti elektrinės valdymo pulte ar įlįsti į garo katilą. Pasivaikščiojimą po muziejų verta pradėti nuo turbinų salėje eksponuojamo Ignalinos atominės elektrinės modelio, kuris nėra įtrauktas į parodą, tačiau tam tikra prasme sudaro jos *raison d'être*. Apžiūrėjus iliuminuotą, skirtingomis spalvomis nušvintantį maketą galima pabandyti suprasti, kaip branduolinis reaktorius uraną paverčia energija. 1980 m. sukurtas maketas yra ankstesnis nei pati elektrinė ir įkūnija atominės ateities pažadą (ar praeiksmą).

Galima sakyti, kad atominė era sukūrė visai naują ateities įsivaizdavimą, apie tai kalba netoliese eksponuojami menininkų kūriniai. Siri Harr Steinvik ir Ignas Krunglevičius savo dokumentiniame filme „Ignalina mon amour“ (2004) fiksuoja Ignalinos elektrinės darbuotojų ir Visagino gyventojų nuotakas tuo metu, kai jų ateitis, pradėjus uždarinėti jėgainę, pakimba ant plauko. Iš arti parodydamas žmones, kurie yra priversti griauti tai, ką patys sukūrė, filmas jautriai atskleidžia žmogiškajame laike išsitenkančio gyvenimo dramą. Toje pat turbinų salėje rodamos Kota Takeuchi fotografijos sukurtos ten, kur ateitis jau sunkiai įsivaizduojama – Fukušimos prefektūros teritorijoje, kuri liko tuščia po 2011 m. įvykusios avarijos Daiči atominėje elektrinėje. Ateities įsivaizdavimo ribas iliustruoja Erikos Kobayashi sukurtas plakatas „Radis 226, pusėjimo kalendorius“ (2014), kuriame menininkė dalijasi pasakojimu apie savo prosenelę, gyvenusią tuo metu, kai kitoje pasaulio pusėje mokslininkai Curie atrado itin radioaktyvią cheminę medžiagą radį. Šio elemento laikas, per kurį radioaktyviųjų dalelių sumažėja perpus, yra 1600 metų. Kaip sako Kobayashi: „Aš nemanau, kad kas nors prisimins mano mamos mamos mamos vardą pasikeitus 53 kartoms, tačiau radis tikrai švytės.“

Tai, kas sudaro atominės pramonės pagrindą, nesunkiai gali išmušti vaizduotės saugiklius. Po apsilankymo Ignalinos atominėje

elektrinėje mane dar ilgai persekiojo vienas skaičius. 500 000 metų. Maždaug tiek laiko praeis, kol elektros energijos gamybai naudoto branduolinio kuro atliekos radiotoksiškumu prilygs natūraliam uranui ir nebekels pavojaus. Mokslininkams svarstant, kur ir kaip laidoti ilgaamžes radioaktyvias atliekas, menininkų vaizduotė audrina klausimas, kaip apie tokius pavojingus kapinytus komunikuoti itin tolimos ateities (žmonių?) kartoms. Energetikos ir technikos muziejaus rūsyje tarp garo kondensatorių galima aptikti plastikinę Andrew Weiro skulptūrą „Pazu-goo“ (jos antrinė eksponuojamas ŠMC), vaizduojančią piktąją dvasią, pavadintą pagal senovės asirų demoną, atsakingą už infekcines ligas ir dulkes. Menininko sumanymu tokios skulptūros turėtų būti laidojamos kartu su pavojingomis atliekomis, o ne naiviai ženklinant (kokiam adresatui?) palaidojimo vietą ir taip demaskuojant paties sumanymo kišti šiukšles į žemės gelmes ydingumą. Rūsio gelmėse pakabintame ekrane sukasi kitas paslaptingas objektas – skaitmeniniu būdu sugeneruoto urano vaizdas. Kūrinyje „Gelmėnis archyvas“ (kaip ir jo tęsinyje ŠMC) menininkė Emilija Škarnulytė bando įsivaizduoti, kaip mūsų epochos liekanos atrodys ateities archeologams.

Šie ir kiti parodos „Dalelių skilimas“ kūriniai verčia susimąstyti apie kitokią, nežmogiškojo laiko sampratą, vadinamą geologiniu arba „giliuoju“ laiku, kuris nusakoma bilijonais metų skaičiuojamą planetos amžių. Puikus kūrinyd, padedantis perjungti mąstymo ir vaizduotės registrus, yra abiejose parodos vietose rodomas Susan Schuppli dokumentinis filmas „Įkalčių pėdsakais“ (2016), prasišedantis nuo kelionės geologiniu laiku į tolimą praeitį ir virstantis detektyvu, kuriame radiacinės taršos įkalčiai aptinkami neįtikėtinose, nuo branduolinių sprogimų labiausiai nutolusiose vietose. Norint suprasti atominės eros specifiką ir padarinius, reikalingas kitoks laiko suvokimas ir jį lydinti nauja, į tolimą ateitį nukreipta atsakomybė. Ši idėja itin aktuali Lietuvos kontekste. 2009 m. galutinai sustabdžius Ignalinos jėgainę ir 2012 m. referendumu nusprendus nebeatyti naujos, diskusijos apie atominę energetiką iš viešosios erdvės praktiškai dingo. Šiandien kyla daug triukšmo dėl Baltarusijos atominės elektrinės Astrave (ir teisingai, nes branduolinė reakcija nepaiso valstybių sienų), tačiau nieko nekalbama apie Ignalinos elektrinės demontavimo iššūkius ir ten sukauptų radioaktyviųjų atliekų likimą. Nustojusi gaminti branduolinę elektros energiją, valstybė lieka branduoline šalimi amžiams. Apie

Augustas Serapinas, „Jelena ir Vera“ (Megztiniai darbuotojams). 2020 m.

D. PUTINO NUOTR.

tai primena ir ŠMC didžiojoje salėje eksponuojami radioaktyviųjų atliekų kapinytų modeliai, pasiskolinti iš Ignalinos elektrinės Informacijos centro (Jurgos Daubaraitės ir Jono Žukausko kūrinyd „Branduolinė asamblėja“, 2020).

„Dalelių skilimas“ atskleidžia ir dar vieną svarbų atominės pramonės aspektą – tai, kad branduolinės energijos gamybą sudaro sudėtingas, daugialypis procesas, pradedant žaliavos gavyba ir baigiant, kaip žinome, atliekų tvarkymu. Pasigilinus į atominės energetikos ciklo visumą išaiškėja, kad turime reikalą ne tik su vakarietiška mokslinė ir inžinerinė išradyba, bet ir su kolonijinėmis svetimų žemių eksploatavimo praktikomis. Parodoje rodomi menininkų Alexo Resselo ir Kerri Meehan darbai atskleidžia, kaip urano kasyba pakeitė šios žaliavos turtingo Australijos regiono teritoriją ir vietinės bendruomenės gyvenimą. Lise Autogena ir Joshua Portway dokumentinis filmas „Kuannersuit; Kvanefjeld“ (2016) fiksuoja kitoje pasaulio pusėje, Grenlandijoje, gyvenančios bendruomenės dramą, išprovokuotą galimybių eksploatuoti netoliese esantį vieną iš didžiausių pasaulyje urano rūdos šaltinių. Kur tai gali nuvesti – į ekologinę katastrofą ar ekonominę nepriklausomybę nuo buvusios kolonistės Danijos? Nors šių svetimų šalių istorijos atrodo pernelyg nutolusios, jos mus grąžina į Lietuvą. Atominis kolonializmas, tik ne žaliavų gavybos, o branduolinės energetikos ir ginklavinimosi prasme, sudaro neatsiejamą mūsų modernios istorijos dalį. Ne veltui parodoje eksponuojamas ne kartą matytas, bet šiame kontekste aktualus Deimanto Narkevičiaus filmo „Nesprogusios bombos efektas“ (2008), suteikiantis progą apmąstyti atominės kultūros paveldą dar ir kaip sunkų, prieštarinę palikimą, kurį veikiau norisi užmiršti, nei prisiminti.

Meno kūriniai patys yra atominės kultūros paveldo dalis. Ignalinos jėgainės uždarymą kaip svarbų kultūrinį ir socialinį posovietinės Lietuvos įvykį įamžino būtent menininkų kūriniai. Keletą pavyzdžių galima pamatyti ir šioje parodoje: be minėto Steinvik ir Krunglevičiaus filmo, rodomas Kristinos Inčiūraitės videodarbas „Laisvalaikis“ (2003) ir Lisi Raskin sukurtos fiktyvios nekilnojamojo turto

agentūros „Ignalinos aukštumos“ reklaminė medžiaga (2003–2020). Paroda „Dalelių skilimas“ taip pat buvo siekiama komunikuoti apie būtinybę kurti atominės kultūros paveldą, taip atkreipiant visuomenės dėmesį ir keliant jos sąmoningumą šios, iš pirmo žvilgsnio, nišinės, tačiau nepaprastai aktualios srities atžvilgiu. Tam skirti kad ir parodoje eksponuojami lapeliai su Eglės Rindzevičiūtės parašytu moksliniu-meniniu tekstu apie simulatorių – tikslų Ignalinos jėgainės valdymo pulto kopiją, kurioje būsimi operatoriai mokėsi valdyti avarines situacijas. Tekstas veikia kaip manifestas, kviečiantis išsaugoti simulatorių kaip paminklą mokslinei ir inžinerinei vaizduotei.

Visgi sunku pasakyti, ar „Dalelių skilimas“ iš tikrųjų gali atlikti švietišką misiją. Energetikos ir technikos muziejaus erdvėse kūriniai dažnai suveikia asociatyviai, kaip įdomios intervencijos į pramoninę aplinką, o ekspozicija užtamsintoje didžiojoje ŠMC salėje veikiau viską apgaubia paslapties šydu, nei atveria ar paaikškina. Sudėtingus kūrinius sunku suprasti be gerai parašytų etikečių, o teminės anotacijos, atrodo, yra skirtos siauram specialistų ratui (kaip ir išsamus parodos gidas anglų k., kurį galima rasti parodos tinklalapyje). Kartais ir patys kūriniai atrodo specialiai slepiančys turinį. Manau, net ir labiausiai susidomėjęs žiūrovas neįveiks Jurgos Daubaraitės ir Jono Žukausko pateiktos Ignalinos atominės elektrinės gyvenimo išklotinės, išspausdintos neperskaitomu šriftu ant nedidelių metalo plokštelių. Parodos kuratorė Ele Carpenter teigia, kad šiuolaikinis menas ir atominė pramonė turi vieną bendrą bruožą – jie tikisi, kad jų darbas nebus pamirštas ateityje. Aš pridurčiau, kad abi šios sritys dažnai demonstruoja dar vieną bendrumą – elitinį uždaramą ir neprieinamumą. Na, bet tai nsumažina techninio-menotyrinio džiaugsmo atpažinus RBMK reaktoriaus tinklėlį ant muziejaus darbuotojų megztinių (Augusto Serapino kūrinyd) ar vintažinių grindų „Visagino parketas“ (Jelenos Popovos kūrinyd)! Jei parodoje „Dalelių skilimas“ ne viską supratote, bet „užsikabinote“, važiuokite į Visaginą – „Urban Stories“ organizuojamos ekskursijos po energetikų miestą leis gyvai patirti atominės kultūros paveldo poveikį.

Klausimai apie dabartį

Rekomenduoja „Nepatogaus kino“ programos sudarytojai

Spalio 7 d. prasidėjęs „Nepatogus kinas“ virtualioje erdvėje parodys pusšimtį filmų. Visus pamatyti, net ir namie, gali būti sudėtinga, todėl paprašėme festivalio programos sudarytojų pristatyti po kelis labiausiai įsiminusius filmus.

Dovilė Grigaliūnaitė

„Pamatų duobė“ („The Foundation Pit“, rež. Andrej Griazev)
„Jie vadina mane Babu“ („They Call Me Babu“, rež. Sandra Beerends)

Žiūrint per metus visame pasaulyje išleistus dokumentinius filmus, analizuojančius žmogaus teises plačiaja prasme, nesunku įžvelgti tam tikras tendencijas ir „populiarias“ temas. Žmogaus teisių kontekste šie aspektai nebūtinai yra neigiami – taip gali pamatyti, kokios problemos aktualiausios, kokios nesikeičia jau daugelį metų, kokiems klausimams spręsti skiriami didžiausi resursai, o kokie pagaliau iškilo į viešumą. Deja, itin dažnai šių filmų pasakojimo būdas ir vaizdų kalba yra tarsi kartotė. Vis dėlto paveikiausi filmai išsiskiria savo originalia forma bei gebėjimu jautriai ir su pagarba suteikti balsą iki šiol neišgirstiems, tylėjusiems ir nutildytiems.

Šiemet rinkimų fone vykstančio festivalio specialioji programa pavadinta „Vienas balsas“. Ji sudaryta reaguojant į politinius įvykius ir demokratijos procesus pasaulyje, čia pat už sienų ir Lietuvoje. Programos pavadinimas tarsi klausia: ką gali lemti vienas balsas? Kam gali įkvėpti vieno žmogaus balsas? Ko gali pasiekti į vieną balsą susiliejantys atskiri balsai? Būtent į vieną bendrą pilietinį protestą jie susijungia filme „Pamatų duobė“. Valdžia, gyvenimo sąlygomis ir savo likimu nusivylę ir pasipiktinę žmonės iš atokiausių Rusijos vietovių kreipiasi tiesiogiai į tautos tėvų save vadinantį prezidentą Vladimirą Putiną. Jie viliasi, kad jų norai, pagalbos šauksmai, keiksmai ir dainos bus išgirsti. Režisierius Andrejus Griazevas praleido begales valandų, žiūrėdamas į jutubą dedamus videolaiškus, kuriuos panaudojo savo filme. Jo pavadinimas – tai nuoroda į 1930 m. parašytą Andrejaus Platonovo romaną „Pamatų duobė“ („Kotlovan“) apie totalitarizmą ir utopiją bei, žinoma, šiandieninės Rusijos metafora. Filmas privers juoktis ir vėliau savo juoko susigėsti.

Rastą medžiagą (*found footage*) naudoja bei iki šiol negirdėtus balsus įgarsina ir filmas „Jie vadina mane Babu“. Nors jis nukelia į Antrąjį pasaulinį karą pasitinkančią Indoneziją – tuometę Olandijos koloniją, pasakojama sukrečianti istorija gal net dar aktualesnė yra

dabar. Filmo herojė indonezietė Alima dirba aukle olandų šeimoje, kurios nariai ją vadina „babu“. Naudojama archyvuose rastą medžiagą, dienoraščius ir kitus rašytinius liudijimus, režisierė Sandra Beerends sukūrė fiktyvią veikėją, kalbančią visų pamirštų „babu“ vardu. Paliesdamas moterų emancipacijos, kovos dėl moterų teisių ir pasipriešinimo priešpau dai temas, filmas taip pat analizuoja istorinę reprezentaciją – rodo, kaip tendencingai galima papasakoti istoriją, apeinant nepatogius balsus.

Ar galėtume tai daryti kitaip? Dar bent dviejuose festivalio filmuose prabils retai girdimos, o gal dar rečiau išgirstamos, visuomenės paribiuose atsідūrusios moterys. Į Vokietijos greitkelių pakelėse stovinčius mikroautobusus filmo kūrėjus įsileidžia ten dirbančios prostitutės. „Lovemobilyje“ („Lovemobil“, rež. Elke Margarete Lehrenkrauss) jos pasakoja tai, ką dažniausiai norėtų nutylėti, ir tai, ko niekas girdėti nenori. Dokumentika „Būna kekšių kaip aš“ („Whore Like Me“, rež. Sharon Yaish, Yael Shachar) seka prekybos žmonėmis auka tapusios, daug metų prostitute dirbusios moters kovą įrodinėjant, kad jos patirtis nėra išsigalvojimas. Trikdančios patirtys ir sukrečiantys žodžiai, kuriuos reikia išgirsti.

Narius Kairys

„Planas be duomenų“ („No Data Plan“, rež. Miko Revereza)
„Purpurinė jūra“ („Purple Sea“, rež. Amel Alzakout, Khaled Abdulwahed)

2016 m. „Nepatogus kinas“ rodė du filmus apie pabėgėlių krizę: italų režisieriaus Gianfranco Rosi „Liepsnojančią jūrą“ ir vokiečių režisieriaus Philipo Scheffnerio „Havarie“. Pažiūrėjęs šiuos emociškai paveikius ir intelektualiai pažangius filmus, taikančius dvi skirtingas pabėgėlių reprezentacijos schemas, pagalvojau, kad nebeįmanoma pasakyti ar parodyti šia tema kažko esmiškai naujo – visi vėliau sukurti filmai atlieps vieno arba kito estetinę paradigmą. Aišku, klydau. Ne tik todėl, kad filmų, vienaip ar kitaip paliečiančių šią fundamentalią žmogaus padėties problemą, kiekvienais metais tik daugėjo, nes visą pasaulį apėmusi krizė nei ruošėsi baigtis tuomet, nei kada artimiausiu metu, bet ir todėl, kad netrukus įvyko tam tikra esminė slinktis ar korekcija kuriant tokio pobūdžio filmus: vis dažniau ėmiau pastebėti, kad jų kūrėjai yra ne tik Vakaruose atitinkamai „išmokyti matyti“ režisieriai, kurie, nuvykę į Lampedūzą ar Lesbą, iš ten parsiveža „filmą“, bet ir patys asmenys, kurie iš tiesų yra toje saloje, toje valtyje, toje pabėgėlių

stovykloje. Tokie filmai, be abejo, remiasi radikaliai kitokia perspektyva, taigi tam tikra prasme moko ir mus, esančius čia, Lietuvoje, tiek išvysti tai, kas prieš tai buvo nematoma, tiek matyti – ir tai jau yra daug – kitaip.

Todėl „Nepatogaus kino“ žiūrovams norėčiau rekomenduoti du – sudėtingus, nepatogius, drąsius šių metų konkursinės programos filmus (juos, kaip ir didžiąją dalį konkursinės programos filmų, bus galima išvysti gyvai „Šiuolaikinio meno centro“ kino teatre), kuriuose gvildenami prieš tai išvardyti klausimai. Tai filipiniečių režisieriaus Miko Reverezos „Planas be duomenų“ ir sirų režisierių Amel Alzakout bei Khaledo Abdulwahedo „Purpurinė jūra“.

Pirmojo filmo pavadinimas „Planas be duomenų“ nurodo labai konkrečią problemą, su kuria kasdien susiduria nelegalūs imigrantai JAV ir kurią įvardija pats filme esantis (vaidinantis?) Revereza: „Mama turi du telefono numerius. Nekalbame su ja apie imigraciją „Obamos“ telefonu. Tam naudojame kitą telefoną, kuris neturi interneto ryšio.“ „Obamos“ telefonas – tai mobilusis telefonas, kurį JAV socialinės tarnybos duoda gaunantiems pašalpą žmonėms. Priežastis, kodėl režisierius nešneka šiuo telefonu su savo motina, daugiau nei akivaizdi – tai baimė, kad šalis, kurioje jie tikėjosi įgyvendinsią „amerikietiškąją svajonę“ ir kuri pasižymi vienu didžiausių savo piliečių sekimo aparatų, be jokių skrupulų juos deportuos, jei tik imigracijos tarnyba sužinos apie Reverezą, kuris, nors ir gyvena JAV daugiau nei 20 metų, tai daro nelegaliai. Taigi, kiek gali trukti ši nežinomybė, ši nuolatinė baimė, kad esi sekamas, kad bet kada gali tapti „nepageidaujamu asmeniu“? Režisierius į šį klausimą bando atsakyti savo vizualiai conceptualiu filmu: įsėdęs į keleivinį traukinį Los Andžele, jis tikisi ilgainiui pasiekti Niujorką, kitaip tariant, pravažiuoti visą šalį iš Vakarų pakrantės į Rytų. Tik ar tai ne dar viena svajonė, kuriai lemta subliūkšti?

Iš dalies į kelionę išsiruošia ir filmo „Purpurinė jūra“ kūrėja Amel Alzakout. Tik jos kelionė dar labiau nenuspėjama, dar pavojingesnė, dar labiau grįsta svajone. Matome: žydras dangus susilieja su tamsiai žydra jūra, oranžinė gelbėjimosi liemenė kyla ir leidžiasi po vandeniu, o su ja – ir tebevilkinti drabužiais moteris. Girdime: „Viduržemio jūra – purpurinė. Matau šviesos atšėšėlius, visose odo porose jaučiu vandenį. Aš nebebijau.“ Moteris jūroje, balsas jūroje. Tai pati režisierė. Jos valtis, kuria kartu su ja į Europą iš Turkijos plaukė įvairių tautybių žmonės, nuskesta netoli Lesbo salos.

„Pamatų duobė“

Tačiau šis „netoli“ čia, jūroje, kurioje 2019 m. žuvo daugiau nei tūkstantis pabėgėlių, tik dar labiau pabrėžia situacijos tragiškumą ir žmonių bejėgiškumą. 67 minutės – tai ne tik faktinė filmo trukmė, bet ir laikas, kurį skiriame ir praleidžiame kartu su šiais žmonėmis. 50 – tai ne tik šių metų „Nepatogiam kine“ rodomų filmų skaičius – tai atspindys pasaulio, kurio dalis esame ir mes patys.

Vladas Rožėnas

„Padainuok man“ („Sing Me a Song“, rež. Thomas Balmès)
„Ekonomija“ („Oeconomia“, rež. Carmen Losmann)
„Kiruna – nuostabūs naujasis pasaulis“ („Kiruna – A Brand New World“, rež. Greta Stocklassa)

Kovos už žmogaus teises kontekste egzistuoja dviejų tipų – matomos ir nematomos problemų priežastys. Beprasmiška būtų rengti varžytuves, kurios sunkiau įveikiamos ar žiauresnės. Tačiau atrodo akivaizdu, kad antrosios, plika akimi nematomos ir sunkiau conceptualiai suvokiamos socialinių neramumų šaknys atvaizduojamos rečiau, o dažnai ginčai verda net ne dėl jų sprendimo, bet dėl klausimo, ar jos apskritai egzistuoja.

Tokios temos, kaip socialinių tinklų algoritmai, tiesiogine to žodžio prasme užvaldantys mūsų smegenų malonumo centrus, paprastai virsta arba conceptualiais filmais apie visą pasaulį, arba banalokais pareiškimais apie, regis, savaime suprantamą šiuolaikinio žmogaus būtiną nuolat prisijungti. O juk tai viena sistemų, sukurtų tarsi padėti, bet mus „nuhakinančių“ – iš patogumo priverčiančių elgtis prieš savo pačių interesus. Šitai vyksta tiesiai prieš mūsų akis, bet net mums žiūrint tiesiai į faktus sunku juos suvokti.

Thomo Balmėso filmas „Padainuok man“ nuolatinio prisijungimo temą tiria supriešindamas ją su bu dizmo tradicija. Butane, kurio dalyse ne tik internetas, bet ir elektra yra ne savaime suprantama kasdienybės dalis, o santykinai nauji reiškiniai, paauglys vienuolis priklauso, kaip bežiūrėsi, unikaliai kartai. Jie pirmieji maldų ritualų metu gali naršyti telefonuose, kūną palikdami veikti mechanškai. Jiems pirmiesiems atskyrimas nuo visuomenės maldos namuose netrukdo kas vakarą bendrauti su miestelėnais, keistis su jais muzika ir net įsimylėti tuos, kurie gyvena toliu toliausiai.

Viena vertus, Butano budisto istorija mums nėra ir negali būti atpažini. Tačiau kartu ji paliečia procesus, kuriuose visi dalyvaujame. Be abejo, technologijos leidžia pamirštant vietas, laiko ar socialinės klasės apribojimus dalintis informacija, megzti ryšius ar atrasti save dalykuose, kurie kasdieniame gyvenime galbūt nėra prieinami. Bet ar nepertraukiamas interneto srautas kartais nesukuria ir atvirkščio efekto, įrašydamas mus kažkur kitur bei keldamas totalų abejingumą patirčiai čia ir dabar. Turbūt kiekvienam jo vartotojui akivaizdu, kad sukuria. Tai anksčiau tiesiog neegzistavusi problema. Užsidarymo savo impulsų rate kančia, kuri nuo šiol turbūt niekad nepasitrauks.

Carmen Losmann „Ekonomijoje“ panašus užsidarymo savame rate klausimas susiejamas su globalaus kapitalizmo kryptimi. Kaip veikia mūsų ekonomika, jei daugelis jos paprasčiausiai nesupranta? Kur nuves nuolatinis skolinimasis ir vis platesnė praraja tarp turtinųjų bei visų kitų? „Ekonomijoje“ skaudžiausiai kerta ne patys šie klausimai, bet faktas, kad niekas, net galingiausių pasaulio kompanijų finansų specialistai, neįžvelgia jokios kitos šiuolaikinės sistemos baigties, kaip tik visiškas žlugimas.

Ir tai atveria kitą problemą – kaip rasti sprendimą situacijos, be kurios iš principo nebesuvokiame savo kasdienybės? Nebeįsivaizduojame pasaulio, nešokančio pagal pelno dūdelę, nors kur besi pirštu – ten įrodymai, kad reikia kuo radikalesnių permainų, o „laisva“ rinkla, kaip ir „išmaniosios“ technologijos, seniai neteko už šių žodžių esančios reikšmės.

Filme „Kiruna – nuostabūs naujasis pasaulis“ miestelis gyvena jau žinodamas, kad dėl netolimoje ateityje galimos po žeme esančios rūdos kasyklos griūties jį tenka po truputį perkelti. Tai, kas ilgai buvo gyvenvietės ekonomikos pagrindas, ją ir sunaikina. O naująją tapatybę sukurti ne taip paprasta, nes prisiminimų, istorijos ir jausmų taip paprastai neperstatysi. Ką jau kalbėti apie tai, kaip keičiasi nacionalinės ar vietinės kultūros supratimas – naujoji Kiruna neišvengiamai bus labiau kultūriškai įvairialypė už pirmąją.

Naujosios tapatybės, jokia paslaptis, Kiruna neatranda. Tačiau šis filmas naudingas ne kaip sprendimas, bet kaip nuoroda į tapatybės problemą, kuri, lyg gedulas, nesprendžiama atneštų kur kas didesnę žalą.

Trys čekų šedevrai

Jaroslavas Kučera: tarp eksperimento ir nostalgijos

Spalio 20–24 d. „Skalvijoje“ bus rodomi trys vieno svarbiausių čekų kino operatorių Jaroslavo Kučeros filmai – Jano Némeco „Nakties deimantai“ („Démanty noci“, 1964), Vėros Chytilovos „Mes valgome rojaus medžių vaisius“ („Ovoce stromů rajských jíme“, 1970) ir Vojtěcho Jasný „Mano gerieji kraštiečiai“ („Všichni dobří rodáci“, 1985).

Jaroslavas Kučera (1929–1991) filmavo dokumentinius, vaidybinus ir televizijos filmus, buvo fotografas, pedagogas. Su jo vardu siejamas ne vienas čekų Naujosios bangos šedevras. Kučera nufilmavo ne vieną čekų kino klasikų Vojtěcho Jasný, Karelo Kachyňos, Jiří Menzelio, Ivano Passero, Jaromilo Jirešo, Evaldo Shormo, Juraus Herzo, Oldřicho Lipský, savo žmonos Vėros Chytilovos filmą. Sulaukė keleto tarptautinių apdovanojimų už operatoriaus darbą – pirmojo dar 1964 m. Kanuose, kur už geriausią techninę kokybę buvo įvertintas Jasný filmas „Kai ateis katinas“ („Až přijde kocour“), iki šiol stebinantis spalvotos kino juostos galimybėmis. Tokio pat įvertinimo Kanuose sulaukė ir „Mano gerieji kraštiečiai“.

Autorinio kino idėjai ištikimas Janas Némecas (1936–2016) buvo laikomas čekų kino *enfant terrible*. 1964-aisiais sukurtas pilnametražis debiutas „Nakties deimantai“ tapo tikru metų atradimu. 7-ojo dešimtmečio pabaigoje interviu kintotyrimininkui Antoninui Liehmui, kuris pavadino filmą „maištingu protestu prieš žmogaus pažeminimą“, Némecas sakė: „Pagrindinis mūsų ligšiolinės veiklos impulsas, vartojant visasajunginės komunistų (bolševikų) partijos žodyną, buvo „kova su tamsiomis reakcijos jėgomis“. Dabar šios varomosios jėgos nebėra. Bent jau šią sekundę. Jei gyvename visuomenėje, kuri yra pavergta, kiekvieno mąstančio žmogaus pareiga visais būdais atakuoti tą pavergimą. Taip ir buvo.“

Šie žodžiai padeda interpretuoti „Nakties deimantus“, sukurtus pagal Arnošto Lustigo (1926–2011) prozą. Priešingai nei kitos rašytojo ekranizacijos, Némeco filmas nutraukia bet kokius ryšius su tradicine nacija ir psichologiniais motyvais. Režisieriaus nedomina istorijos pasakojimas ar personažų poelgių aiškinimas. Jo tikslas – padaryti taip, kad žiūrovai pradėtų susitapatinti su personažų psichine būsena.

Filmo herojai – du jauni žydai, pabėgę iš mirties traukinio. Némecas rodo jų išsekimą, nori kuo tiksliau perteikti fizinę būsena, siekia psichologinės tiesos, filmas kupinas siurrealistinių vaizdų. Jie daro hipnozės poveikio įspūdį. Némecas rodo ir vaikinių prisiminimus arba svajones. Tai tampa integralia filmo

dalimi, tačiau „Nakties deimantų“ retrospekcijos beveik pasąmoningos. Jos atsiranda ir išnyksta priklausomai nuo fizinių ar psichologinių personažų aplinkybių. Filmą turi dvi pabaigas. Neaišku, ar vaikinai liko gyvi, ar ne, nes matome juos ir mirusius, ir einančius miško link. Priešpaskutinėje scenoje matyti kapinės, į kurias jaunesniojo herojaus mergina atneša gėlių. Filmo pabaigoje jaunuoliai įeina į mišką – į tamsą.

Dviprasmiška pabaiga atitinka antirealistines Némeco nuostatas ir leidžia žiūrovui pasirinkti vieną iš jų. Némecas paėmė Lustigo istoriją, vykstančią konkrečiame laike ir kontekste (vokiečių okupacija, Sudetai), bet sąmoningai stengėsi suteikti jai universalią ir šiuolaikišką prasmę. Vaikinus medžioja, išduoda ir persekioja vyresnioji karta, slepianti savo piktą prigimtį po geraširdiškumo kauke. Sapnai ir fantazijos visada liks svajonių sritis, tačiau mirtis yra tikra, ir tai nepasikeis nuo laiko ar aplinkybių. Tai viena iš galimų tolesnės vaikinių kelionės „į mirtį“ interpretacijų.

Vėra Chytilová (1929–2014) dažnai pavadinama viena pirmųjų kino režisierių feminisčių, bet, matyt, tiksliau būtų ją vadinti viena didžiųjų 7-ojo dešimtmečio avangardinio kino kūrėjų, Naujosios bangos novatorių. Ji studijavo filosofiją ir architektūrą, į kiną atėjo padirbėjusi modeliu ir piešėja bei retušuotoja, o režisūros mokėsi pas kino klasiką Otokarą Vávřą, kuris filmus pradėjo kurti dar 4-ajame dešimtmetyje. Iš pradžių Chytilová, kaip beje, ir bendramintį Milošą Formaną, įkvėpė *cinéma-vérité* filmai, kuriuose vaidino neprofesionalūs aktoriai, buvo daug improvizuojama bei siekiama kuo didesnio autentiškumo. Pripažinimą pasaulyje jai pelnė kartu su Kučera kurtos „Saulutės“ („Sedmikrasky“, 1966), iki šiol laikomos svarbiausiu režisierės filmu. Chytilová visada pabrėžė didžiulį vyro indėlį į jos filmus, ypač tada, kai spalva ir vaizdo struktūra turi įgyti savarankišką estetinę prasmę. Ji taip prisiminė bendrą darbą kuriant „Saulutes“: „Nusprendėme atsikratyti bet

kokių apribojimų. Visiškai visų. Buvome laisvi nuo bet kokių iš fabulos kylančių nuorodų, palikome tik dialogus, labai preciziškus ir sugestyvius, kurie atsirasdavo kruopščiai suplanuotais momentais. Šie dialogai buvo filmo pagrindas. Jie užtikrino, kad nepamesime prasmės, tam tikru požiūriu bus jos sargai.“

Chytilová visada traukė nauji metodai ir naujos temos – kiekvienu filmu ji stengėsi viską pradėti iš naujo. Taip atsitiko ir su „Mes valgome rojaus medžių vaisius“, kurį daugiausia įkvėpė *commedia dell'arte*, ypač jei turėsime omenyje stilizuotai pristatomus personažus ir gan dažną improvizaciją. Chytilová sąmoningai pakvietė vaidinti provincijos teatrų aktorius. Filmą pristatomas kaip dar viena Ievos ir Adomo išvijimo iš rojaus versija, tačiau realistiškai ar kaip nors kitaip jo interpretuoti neįmanoma. Chytilová dažnai pabrėždavo „aktyvios interakcijos“ su žiūrovu būtinybę: jos manymu, kiekvienas bandymas suprasti filmą yra vertingas. Kita vertus, filmas kelia žiūrovams tokius didelius reikalavimus, kad retas gali juos atitikt. Tad „Mes valgome rojaus medžių vaisius“ galima interpretuoti ir kaip pasakojimą apie Evos susitikimus su velniu Robertu, kuris yra ne tik gundytojas, bet ir moterų žudikas. Eva gali tapti dar viena jo auka.

Eksperimentinis „Mes valgome rojaus medžių vaisius“ – iš tų filmų, kurie dar labiau nei „Saulutės“ reikalauja, kad žiūrovas kurtų savo prasmes, interpretuotų tai, ką mato. Žodžiais filmo žinutę būtų galima suformuluoti taip: filmo herojės vyras Josefas sako, kad nieko nesupranta, Robertas mano, kad viskas yra sapnas, Eva jau nebenori rasti tiesos. Tiesos, kurios, nepaisant to, kad ją įkūnija romantiškas idealas (Robertas), ieškojimas reiškia žaidimą su mirtimi. Josefas reprezentuoja saugumą, vaidinystę ir kompromisą, Robertas žavi tuos, kuriuos gundo idealo ribas peržengianti tikrovė (nesvarbu, ar ją valdo Dievas, ar socializmas). Tai ir biblinės pranašystės išsipildymas, ir komentaras kino prigimties tema. Kai kas laiko filmą asmenišku

„Mes valgome rojaus medžių vaisius“

„Mano gerieji kraštiečiai“

„Nakties deimantai“

Chytilovos testamentu, vieniems filmas kalba apie homoseksualumą, kitiems – apie amžiną lyčių kovą, tapusią ne vieno Chytilovos filmo tema. Tačiau reikia prisiminti ir tai, kad tiesos tema labai svarbi ankstyvuosiuose režisierės filmuose. Vis dėlto originaliausias filmo elementas yra jo vizualinis stilius – tai, kaip Kučera jaučia tapybiškos kompozicijos faktūrą, nepaprastai išraiškingi ir „Mes valgome rojaus medžių vaisius“ peizažai, dar kartą įrodantys operatoriaus meistriškumą.

Kučera dažnai bendradarbiavo su Vojtěchu Jasný (1925–2019), kuris vadinamas „pačiu čekiškiausiu“ režisieriumi. Filmo „Mano gerieji kraštiečiai“ scenarijų režisierius rašė dešimt metų, jo pagrindu tapo Jasný motinos prisiminimai. Filmą buvo baigtas prieš pat sovietų invaziją ir išleistas į ekranus, jį parodė Kanuose, kur Jasný gavo prizą už geriausią režisūrą. Kaip ir dauguma čekų kino kūrėjų, po 1968-ųjų Jasný buvo priverstas emigruoti. Jis kūrė filmus Austrijoje, Vakarų Vokietijoje, Suomijoje, Kanadoje ir dėstė JAV.

Jasný yra sakęs: „Filme „Mano gerieji kraštiečiai“ parodžiau tikrąjį gyvenimą tarp 1945 ir 1968 metų. Jame kalbu apie realius žmones ir rodau tiesą apie juos. Tik šiame filme galėjau pasakyti tiesą.“ Pagrindinis filmo veiksmas apima 1945–1957 m. įvykius, epilogas vyksta 1968-aisiais. Filme rodoma vieno Moravijos kaimo patirtis – kolektyvizacijos procesas ir tragiškos stalinizmo pasekmės. Janas Žalmanas rašė: „Mano gerieji kraštiečiai“ išreiškė giliausią režisieriaus esmę: į filmą jis sudėjo veik visas savo mintis ir jausmus, bet pirmiausia – savo tikėjimą amžinuoju Gamtos

ir Gyvenimo ciklu, kuris jam yra pati objektyviausia tikrovė ir kurį užtikrina gimimas, meilė, darbas ir mirtis.“

Kaip ir dauguma 7-ojo dešimtmečio čekų filmų, „Mano gerieji kraštiečiai“ kalba apie bendruomenę, sociumą, žmones ir jų tarpusavio ryšius. Jasný analizuoja visuomenę, kurioje individo likimas yra didesnės socialinės ir politinės visumos dalis. Filmo veikėjai – septyni draugai, kurie 1945-aisiais nuolat aptinka nacių okupacijos ženklus. Chronologiją žymi ekrane pasirodantys metai kaimo peizažo fone. Jasný leidžia stebėti komunizmo idealo žlugimą: „teigiami“ komunistai iš ekrano gana greitai išnyksta, o jų vietą užima karjeristai ir vidutinybės. Jasný kuria sudėtingą bendruomenės portretą.

Kučerai filme buvo leista eksperimentuoti – spalvos perteikia *delirium* būsena, įsimena ir sulėtinto tempo bei greito montažo derinys mirties scenose. Tačiau labiausiai Jasný ir Kučera pabrėžia peizažą – laukus, sniegą, abstrakčius išartos žemės vaizdus ar paukščius ant šakų tarsi natas muzikos sąsiuvinyje. Juntama nostalgija, prarasto gyvenimo būdo ilgesys. Režisierius vengia supaprastintų vertinimų ir šį laiko tarpsnį vaizduojant kine dažnai pasitelkiamų stereotipų. Kartu Jasný neigia, esą vienintelis tokio pasakojimo būdas yra „realizmas“. Filme „Mano gerieji kraštiečiai“ tikrovė, mitas, politika, gamta, fantazija, meilė, neapykanta, iliuzija turi vienodas teises, o vaizdo vaidmuo nesumenkinamas.

PAGAL PETERIO HAMESO KNYGĄ
„THE CZECHOSLOVAK NEW WAVE“
PARENGĖ Ž. P.

Ikarų žlugimas

Trumpos kino recenzijos

GEDIMINAS KUKTA

„Ikaras. Mieteko Košo legenda“ („Ikar. Legenda Mietka Kosza“), rež. Maciej Pieprzyc, Lenkija

Kadangi tai biografinis filmas apie garsų muzikantą, galime numanyti, kad jame bus epizodų iš vaikystės, matysime pirmuosius koncertus ankštuose baruose vos keliems klausytojams, tada stebėsime bandymus prasimušti į didžiąją sceną, atsiras sandomų siūlantys geradarys, vėliau ateis pripažinimas, sėkmė, moterų dėmesys, galiausiai išvysime ritimąsi žemyn ir, jeigu menininko gyvenimas baigėsi tragiškai, lemtingą finalą. Pabaigoje, žinoma, juodas fonas su faktais.

Visa tai stebime ir istorijoje apie genialų lenkų džiazo pianistą Mieczysławą Koszą (1944–1973), kuris dar vaikystėje apako, vėliau tapo sensacija lenkų džiazo pasaulyje, bet sulaukęs dvidešimt devynių žuvo iškritęs pro langą. Iki šiol mirtį gaubia paslaptis: savižudybė ar nelaimingas atsitikimas?

Galima drąsiai sakyti, kad tai tradicinė biografinė drama. Tik laimė, kad režisierius minėtų epizodų nesumanė rodyti chronologiškai, ir tai bent tiek pagyvina pasakojimą. Visa kita – nuo filmo

operatoriaus, dailininko iki kostiumų kūrėjų darbo – atrodo užtikrintai vidutiniška, ir tik pianistą vaidinantis Dawidas Ogrodnikas istoriją kilsteli, yra vienintelis filmo privalumas.

Aktorius talentingai kuria aistros muzikai apsėstą genijų, visą neilgą gyvenimą labiau nei pripažinimo siekusį paprasto žmogiško ryšio, draugystės ir meilės, kurios taip trūko vaikystėje, kai tėvas jį bandė nužudyti, o motina, norėdama išgelbėti, atidavė vienuolėms. Būtent šis artumo troškimas režisierių labiausiai ir domina, tampa leitmotyvu. Todėl, priešingai nei daugumoje biografinių pasakojimų apie kūrėjus, „Ikaras“ pirmiausia yra apie žmogų ir tik paskui apie genijų.

„Lizdas“ („The Nest“), rež. Sean Durkin, Didžioji Britanija, Kanada

Lietuviškas filmo plakatas su su tuoktinių poros atvaizdu, kuris suskilęs lyg stiklas, suprask, po idilišku paviršiumi slypi romantiškų jausmų įtrūkiai, nuteikia pigiai melodramai. Šį įspūdį tik sustiprina užrašas ant plakato „Puikybė – pati saldžiausia nuodėmė“, skambantis lyg iš meilės romano minkštais viršeliais anotacijos, bet visiškai netinkantis pasakojimui apie didžiuosius lūkesčius ir jų žlugimą.

Kur kas tikslesnis originalus plakatas. Jame, kitaip nei lietuviškajame, pirmame plane matome žmoną Elison (Carrie Coon), o už jos nugaros – ambicingą vyrą Rorį (Jude Law). Jie žvelgia vienas į kitą veidrodyje, kuris ties Rorio veidu yra įtrūkęs, todėl šis kiek deformuotas. Vietoj nusaldintos minties apie puikybę – originalus užrašas, kurio pažodinis vertimas skambėtų maždaug taip: turėti viską – niekada negana. Šis plakatas, kuriame panaudota filmo scena (lietuviškajame, tiesa, taip pat), yra ne tik estetiškesnis – veidrodžio atspindys sufleruoja ir apie visoje istorijoje besiskleidžiantį kartinį konfliktą tarp „būti“ ir „atrodyti“.

Žinoma, smulkmena, kažkokie plakatai. Kas gi į juos žiūri? Bet lietuviškieji variantai daug ką pasako apie platintojų požiūrį į savo žiūrovą, dažnai prasilenkia su pačių kūrėjų intencijomis ir geru skoniu. Galiu įsivaizduoti, kaip po „Lizdo“ peržiūros iš salės išeina pasipiktinę žiūrovai, negavę ryškių jausmų, aistrų ir išdavysčių, kuriuos jam žadėjo rinkodaros specialistai, o draugų paprašyti papasakoti, apie ką filmas, tik numykia kažką iš serijos „visą laiką nieko nevyko“.

Būtų klaidinga sakyti, kad kadaniečių režisieriaus Seano Durkino, kuris prieš devynerius metus

„Ikaras. Mieteko Košo legenda“

L. BAKO NUOTR.

debiutavo subtiliu trileriu „Marta Marsė Mei Marlėna“, nedomina jausmai. Tiesą sakant, filme jų – su kaupu. Tik kituose kino pasakojimuose apie turtingų šeimų gyvenimo peripetijas jie srūva per kraštus, o čia srovėna kažkur giliai ir tik keliose scenose prasigrauzia į paviršių. Autorius režisuoja santūriai, neskubėdamas, puse lūpų, todėl prie tradicinių pasakojimų su aiškiais dramaturginiais lūžiais įpratusiam protui iš pradžių sunku pagauti ritmą. O ir išgyvenimus režisierius dažniau atskleidžia ne dialogais, bet vaizdų kalba.

Todėl aplinka, interjerai, baldai filme yra reikšmingi elementai, apie vidines dramas bei vaizduojamą laikotarpį pasakantys daugiau nei žodžiai. Todėl tie, kurie, pavyzdžiui, skaitydami knygas praverčia gamtos ar namų aprašymus kaip neinformatyvius ir nevarančius siužeto į priekį, rodomą aplinką tikriausiai „nurašys“ tik kaip veiksmų kamšalą, vadinasi,

nesupras esmės. Ką jau kalbėti apie mėgavimąsi.

Aš, prisipažinsiu, jaučiau didelį malonumą stebėdamas, kaip režisierius vedžioja žiūrovo mintis, ne daugžodžiauja, flirtuoja su siaubo žanru ir kaip preciziškai dirba vengrų operatorius Mátyásas Erdély („Sauliaus sūnus“, „Saulėlydis“), vos keliais pirmaisiais kadrais panardinantis į keistą atmosferą.

Ir net jei kartais neišvengta kiek per tiesmukų simbolių (pavyzdžiui, kritusio juodo žirgo kaip Elison praeities) ar pustoniais kuriamoje dramoje lyg svetimkūnis nuskambančių banalokų dialogo eilučių, sumanytas prabilti apie permainų pilną praėjusio amžiaus 9-ąjį dešimtmetį ir, kaip pats režisierius sako, „amerikietiškosios svajonės“ tapimą eksporto preke, atrodo išties įdomiai.

„Lizdas“ šiuo metu yra vienas iš nedaugelio filmų, kuriuos tikrai verta pamatyti skurdžiuose mūsų kino teatrų repertuaruose. Neklausykite, jei kas nors sakys priešingai.

Rodo TV

Visi laimės atspalviai

Laimė man visada buvo pernelg, kaip čia pasakius, buržuazinė sąvoka. Išsipildžiusi svajonė. Oksimoronas. Gal todėl šiais laikais tai pavadinta paprasčiau: „gerovė“. Ar laimė egzistuoja, ar tai tik spalvinga reklaminė gyvenimo būdo etiketė, ironiškame filme „Laimė“ („LRT Plus“, šįvakar, 16 d. 21.30) svarsto Agnė Varda. Jo herojai – graži ir laiminga pora Tereza (Claire Drouot) ir Fransua (Jean-Claude Drouot), jie augina du vaikučius, džiaugiasi vasara ir meile. Bet Fransua įsimyli kitą. Jis tikina, kad meilė Terezai niekur nedingo – laimės bus tik daugiau. Fransua jaučiasi dvigubai laimingas, tačiau meilės trikampyje idilė vargu ar egzistuoja.

Varda sukūrė „Laimę“ seksualinės revoliucijos išvakarėse, kai laiminga šeima buvo bene vienintelis visuomenės idealas. Filmas, kuriame režisierė klausia, ar laimės regimybė taip pat yra laimė, sulaukė prieštaringų vertinimų. Vieniems vizualinis filmo grožis – herojai, regis, gyvena intensyvių spalvų ir jausmų rojuje, kurį gaubia Mozarto muzika ir skamba žodžiai „gražu“, „nuostabu“, – pasirodė atviras kičas, miesčioniškumo poetizavimas, kiti įžvelgė „Laimėje“ pasityčiojimą iš

„Laimė“

šėimos, tretį suprato, kad Varda provokacija aplenkė laiką.

Nors iš pirmo žvilgsnio filmas atrodo paprastas, režisierė jame klausia apie ištikimybę, monogamiją ir poligamiją, atsakomybę už savo jausmus. Po žmonos savižudybės Fransua nesikankina, susitaiko su tuo, kas įvyko, ir laimingai gyvena su kita moterimi. Gali net pagalvoti, kad jis klusniai vykdo visų šiuolaikinių knygų apie tai, kaip būti laimingam, nurodymus ir gali teigti, esą padarė laimingus tą kitą moterį ir savo vaikus, pažino save ir pasiekė vidinę pusiausvyrą. Žinoma, supaprastinu, bet patarimų, kaip gyventi, gausa knygynų lentynose varo siaubą – juk jei tos knygos nebūtų perkamos, niekas jų ir neleistų.

Varda savo filmuose dažnai klausia apie laimę, ne visada tiesiogiai, bet visada susiedama su

etika – teise į laimę ir jos kainą. „Laimėje“ ji tarsi sako: „Jei laimė – didžiausia vertybė, pabandykime įgyvendinti visas jos sąlygas ir pažiūrėkime, koks bus rezultatas. Žmogus turi teisę būti laimingas. Laimei reikia pilnatvės. Ji nepriima nelaimės. Paskaičiuokime visus „už“ ir „prieš“, o tada rinkimės.“

Panašūs klausimai, regis, nekyla Patricko Cassiro filmo „Mūsų pirmosios atostogos“ (LRT, 17 d. 23.05) herojams. Marion (Camille Chamoux) ir Benas (Jonathan Cohen) gyvena Paryžiuje, yra trisdešimtmečiai ir juos sieja tik „Tinder“ programėlė. Jos padedami abu ir susipažįsta, o netrukus nusprendžia vykti kartu atostogauti į Bulgariją. Greit paaiškėja, kad kiekvienas visiškai skirtingai įsivaizduoja svajonių atostogas. Prancūzų kritikai filmą „sunešiojo“, bet jis fiksuoja

svarbią mūsų laikų žymę, nes, regis, laimė netrukus bus tik virtuali, tikrovėje nebeįmanoma.

Florence Quentin filmo „Minkštaširdis“ (LRT, 18 d. 21.30) herojai vyresni – iš kitos epochos. Automobilų mechanikas Žeraras (Gerard Depardieu) pavargo nuo didmiesčio ir šeimos, kuri jį laiko pastumdėliu. Jis pabėga į provinciją, kad viską pradėtų iš naujo. Priešais naująją jo dirbtuvę stovi smuklė, kurios šeimininkė Barbara (Catherine Deneuve) – žavi, paslaptinga, nuspėjama moteris... Tai taip pat laiko žymė – pasakojimas apie pagyvenusius žmones, kurie vis dar ieško laimės.

Ir dar vienas prancūziškas šios savaitės filmas – Robert'o Guédiguano „Vila prie jūros“ („LRT Plus“, 22 d. 21.33). Jis nukels į Marselio apylinkes. Čia gražiamame name prie jūros gyvena Morisas. Insultas apribojo jo galimybes bendrauti su pasauliu. Permainos neišvengiamos, tačiau tai gali tapti ir šeimos susitikimo priežastimi. Aplankyti tėvo atvažiuoja vaikai – aktorė Angela, rašytojas Žozefas ir restorano savininkas Armanas. Kadaise čia jie leisdavo šventes, gaudydavo žuvis, dabar rūpinasi savo gerove ir vengia nesėkmių. Jie taip nutolo vienas nuo kito, kad būdami kartu jaučiasi nesmagiai.

Atrodytų, kad mūsų laukia dar vienas filmas apie šiuolaikinę

šeimą, kuriuos taip mėgsta Xavier Dolanas ar Michaelis Haneke, bet Guédiguanas prancūzų kine užima ypatingą vietą – jis kuria politiškai ir socialiai angažuotus filmus ir yra kritikų numylėtinis. Todėl laukiau aštrios antiburžuazinės satyros. Tačiau „Vila prie jūros“ kitoks filmas – subtilus, ironiškas, leidžiantis įsižiūrėti į personažus, nors ir išsaugantis režisieriui būdingą stilių bei puikų aktorių ansamblį: Ariane Ascaride, Jeaną-Pierre'ą Darrousiną, Gérard'ą Meylaną, Jacques'ą Boudet, Anaïs Demoustier. Kita vertus, režisierius neatsisako ir aktualijų – įspūdingos būtent tos scenos, kuriose į asmeninių problemų pilną herojų pasaulį ima belstis įtampų kupina tikrovė. Tai leido kritikams tvirtinti, esą susipykusi Moriso šeima tampa Europos visuomenės metafora.

Nežinau, ar filmai apie laimę gali paveikti rinkiminių aistrų įaudrintą fantaziją, bet išgirdęs rinkimų rezultatus prisiminiau neseniai skaitytą interviu su filosofu Andrzejumi Walickiu, kuris teigia, kad Lenkijoje buvo priimta vienmatė liberalizmo versija: „Iš liberaliųjų laisvių paėmėme tik laisvąją rinką ir pristatėme tai kaip liberalią demokratiją. Todėl ji tapo tokia nekenčiama.“

Jūsų –
JONAS ŪBIS

Mažoji salė

17 d. 12 val. – R. Mikučio „LIUNĖS NUOTY-KIAI“. Rež. A. Grybauskaitė

17 d. 16 val. – Just. Marcinkevičiaus „VORO VESTUVĖS“. Scen. aut. ir rež. A. Mikutis

18 d. 12 val. – Š. Datenio „EVOLUCIJA“. Rež. Š. Datenis

Palėpės salė

17 d. 14 val. – „PASAKA APIE VĖŽLIUKĄ“ (Ž. Gryvos knygelės motyvais). Inscen. aut., rež. ir dail. A. Mikutis

18 d. 14 val. – „KIŠKIŲ SUKILIMAS“ (pagal K. Binkio poemą). Scenarijaus aut., rež. ir dail. R. Driežis

24 d. 14, 16 val., 25 d. 14 val. – „KAIME NĖRA WI-FI“ (pagal D. Kandrotienės knygą). Rež. Š. Datenis

„Menų spaustuvė“

18 d. 18 val. *Juodojoje salėje* – spektaklis-koncertas „NEIŠMOKTOS PAMOKOS“. Rež. ir pjesės aut. A. Špilevojus

18 d. 12 val. *Kišeninėje salėje* – „GĖDA PE-LĖDA“. Idėjos aut., akt., komp. J. Urnikytė (teatras „Atviras ratas“)

18 d. 18.30 *Kišeninėje salėje* – M. Vildžiaus „MAMOS SŪNUS“. Rež. L. Vaskova

19 d. 11 val. *Stiklinėje salėje* – „KUR JOJI, JONAI?“ . Aktorė-režisierė S. Degutytė

20 d. 18 val. *Kišeninėje salėje* – „KANDIDAS ARBA OPTIMIZMO MIRTIS“. Rež. G. Aleksa („Teatronas“)

21 d. 19 val. *Kišeninėje salėje* – P. Süskindo „KONTRABOSAS“. Rež. V. Masalskis (Klaipėdos jaunimo teatras)

22 d. 19 val. *Kišeninėje salėje* – „JUODI BATELIAI“ (pagal Pilgrim / Majewskio pjesę „Dešinys kairys su kulniuku“). Rež. A. Micius („Atvira erdvė ’19“)

23 d. 18 val. *Kišeninėje salėje* – „PERSIRENGIMO KAMBARYS“. Kūrybinė komanda V. Masalskis, A. Alksnytė, K. Kuzborska, J. Martinaitytė, S. Pinaitytė („Taško teatras“)

24 d. 15 val. *Kišeninėje salėje* – „APLINK PASAULĮ PER VIENĄ SPEKTAKLĮ“. Kūrybinė komanda P. Juodišius, S. Degutytė, S. Dikčiūtė, T. Juozapaitis (Stalo teatras)

25 d. 13, 16 val. *Kišeninėje salėje* – „BAISIAI GRAŽU“. Rež. E. Kižaitė („Vėjų teatras“)

25 d. 12 val. *Juodojoje salėje* – „ILGOJI PERTRAUKA“. Rež. O. Lapina („Keistuolių teatras“)

KAUNAS

Nacionalinis Kauno dramos teatras

17 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – „JAIK“. Rež. P. Jalakas (festivalis „Scena 10×10“)

17 d. 19 val. *Mažojoje scenoje* – M. von Mayenburgo „BJAURUSIS. SKALPELIO PJŪVIS“. Rež. V. Malinauskas

18 d. 14 val. *Ilgojoje salėje* – I. Paliulytės „LIŪDNAS DIEVAS“. Rež. I. Paliulytė

18 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – M. Frischo „BIOGRAFIJA: VAIDINIMAS“. Rež. G. Varnas

21 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – F. Dürrenmatto „SENOS DAMOS VIZITAS“. Rež. A. Giniotis

22 d. 18 val. *Rūtos salėje* – „TUŠČIA KĖDĖ“ (muzikinė istorija apie J. Naujalį)

22 d. 19 val. *Ilgojoje salėje* – „KETURI“ (pagal V. Pelevino romano „Čiapajevas ir Pustota“ ištraukas). Rež. K. Gudmonaitė

23 d. 18 val. *Didžiojoje scenoje* – J. Sobolio „GETAS“. Rež. G. Varnas (NKDT kartu su „Utopia“ teatru)

24 d. 12 val. *Ilgojoje salėje* – I. Paliulytės „ANDERSENO GATVĖ“ (H.Ch. Anderseno biografijos ir pasakų motyvais). Rež. I. Paliulytė

24 d. 18 val. *Rūtos salėje* – Ch. Hamptono „PAVOJINGI RYŠIAI“. Rež. A. Jankevičius

25 d. 15 val. *Didžiojoje scenoje* – I. Paliulytės „ASTRIDA“. Rež. I. Paliulytė

25 d. 19 val. *Mažojoje scenoje* – B. Kapustinskaitės „VIETINIAI“ (pagal K. Gibrano kūrybą). Rež. P. Markevičius

Kauno valstybinis muzikinis teatras

17, 18 d. 18 val. – PREMIJERA! F. Loewe „MANO PUIKIOJI LEDI“. Rež. V. Streiča, muzikinis vad. ir dir. J. Janulevičius, dir. J. Geniušas

24, 25 d. 18 val. – T. Dobrzanskio „KARALIAUS ANTRININKAS“. Rež. K.S. Jakštas, dir. V. Visockis

Kauno kamerinis teatras

16 d. 18 val. – M. Duras „HIROŠIMA, MANO MEILE“. Rež. R. Abukevičius

17 d. 16 val., 18 d. 18 val. – „SUPERHERO-JAI“. Rež. L. Vaskova

17 d. 19 val. *Centriniam knygyne (Laisvės al. 81)* – „NOKTIURNAS“. Rež. G. Padegimas

18 d. 15 val. – „MOMO“. Rež. G. Aleksa

21 d. 18 val. – I. Vyrypajevo „DREAMWORKS“. Rež. A. Jankevičius

23 d. 18 val. *Anykščių kultūros centre* – „SUPERHEROJAI“. Rež. L. Vaskova

23 d. 18 val. – „SAMURAJAUS KNYGA“. Rež. A. Jankevičius (sindikatas „Bad rabbits“)

25 d. 14 val. – „7 RATAI“. Rež. I. Jackevičiūtė

Kauno lėlių teatras

17 d. 12 val. – „ŽALIAS ŽALIAS OBUOLIUKAS“. Rež. A. Lebeliūnas

18 d. 12 val. – „PASAKA APIE LIETAUS LAŠELĮ“. Rež. O. Žiugžda

24 d. 12 val. – „M. Š“. Rež. A. Žiurauskas

KLAIPĖDA

Klaipėdos valstybinis dramos teatras

17 d. 18.30 *Didžiojoje salėje* – PREMIJERA! M. Gorkio „SAULĖS VAIKAI“. Rež. L. Groza

21 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – R. Bugavičiūtės-Pėcės „MAMA DRĄSA“ (pagal B. Brechtą). Rež. E. Seņkovas (Latvija)

24 d. 18.30, 25 d. 17 val. – T. Słobodzianeko „MŪSŲ KLASĖ“. Rež. O. Koršunovas

Klaipėdos muzikinis teatras

18 d. 12 val. *Žvejų rūmuose* – N. Sinkevičiūtės „PASAKA BE PAVADINIMO“

22 d. 19 val. *Žvejų rūmuose* – koncertas „Dėmesio! Baletas 2020“

23 d. 13 val., 24 d. 18 val. *Žvejų rūmuose* – W.A. Mozarto „DON ŽUANAS“. Rež. J. Vaitkus, dir. statytojas J. Wallnigas, dir. T. Ambrozaitis

ŠIAULIAI

Šiaulių dramos teatras

22 d. 18 val. – PREMIJERA! R. Kmitos „REMYGA“. Rež. O. Koršunovas

PANEVĖŽYS

Juozo Miltinio dramos teatras

16 d. 18 val. *Mažojoje salėje* – W. Russello „MOTERIMS IR JŲ VYRAMS“. Rež. L. Kondrotaitė

17 d. 19 val. – PREMIJERA! I. Vyrypajevo „IRANO KONFERENCIJA“. Rež. A. Spilevojus

18 d. 18 val. – D. Statkevičienės „GIMINĖS, ARBA KAM ZRAŽŲ PAKARTOT“. Rež. A. VEVERSKIS

23 d. 18 val. – S. Mrožeko „PROVOKATORIAI“. Rež. R. Teresas

24 d. 18 val. *Miltinio laboratorijoje* – T. Bernhardo „TEATRALAS“. Rež. J. Tertelis

Koncertai

Lietuvos nacionalinė filharmonija

17 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – orkestro muzikos koncertas „Minimalizmo pulsas“. Lietuvos nacionalinis simfoninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas), NIKO artistai (Naujų idėjų kamerinis orkestras, meno vad. ir dir. G. Gelgotas). Solistai D. Nebelas (smuikas, Šveicarija), R. Patkolo (kontrabosas, Slovakija). Dir. G. Gelgotas. Programoje P. Gregsono, A. Igudesmano, G. Gelgoto kūriniai

18 d. 12 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – teatralizuotas koncertas visai šeimai „Trys paršiukai“. Lietuvos kamerinis orkestras (meno vad. ir dir. S. Krylovas).

Dir. K. Variakojis, aktorius P. Markevičius

18 d. 16 val. *Taikomosios dailės ir dizaino muziejuje* – Čiurlionio kvartetas, N.D. Beniušytė (klavesinas; Italija, Lietuva). Programoje W.A. Mozarto, L. Giachino, G. Sollima kūriniai

21 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – kamerinės muzikos koncertas „Pasaulinė fortepijono žvaigždė Yeol Eum Son“. Programoje L. van Beethoveno kūriniai

22 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – festivalio „Gaida“ atidarymo koncertas. „Portland Percussion Group“ (JAV). Programoje D. Hertzo, P. Lansky, S. Snowdeno, Ph. Glasso kūriniai

23 d. 19 val. *Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje*, – festivalio „Gaida“ koncertas. „Colin Currie Group“ (Didžioji Britanija)

VILNIUS

Vilniaus kongresų rūmai

17 d. 18 val. – koncertas „Get It!“ . Atlikėjai P. Giunteris (mušamieji), S. Gailius (fagotas), A. Puplauskis. Programoje D. Lango, S. Reicho, J. Psathas, G. Koshinskio, A. Gerassimezo, A. Pārto ir kt. kūriniai

18 d. 18 val. *Jonavos kultūros centre* – LVSO pristato: operų arijos ir duetai. O. Kolobovaitė (sopranas), L. Mikalauskas (bosas), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. G. Rinkevičius. Programoje G. Rossini, G. Verdi, Ch. Gounod, W.A. Mozarto ir kt. kūriniai

23 d. 19 val. – koncertas „Alexander Kniazev: violončelininkas ir pianistas“. A. Kniazevas (violončelė), A. Kniazevas (forte-pijonas), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. G. Rinkevičius. Programoje G. Rossini, R. Schumanno, W.A. Mozarto kūriniai

Šv. Jonų bažnyčia

17 d. 18 val. – koncertas „Eine kleine Nachtmusik“. Atlikėjai Vilniaus universiteto vargonininkai A. Motūzaitė-Pinkevičienė ir V. Pinkevičius. Programoje W.A. Mozarto vargonų duetai

„Organum“ koncertų salė

J. Basanavičiaus g. 26

17 d. 18 val. – „Lietuvos pianisčių pavasaris“. J. Sadaunykaitė. Programoje A. Skriabino, M. Ravelio, F. Shopino kūriniai

Vakarai

VILNIUS

Rašytojų klubas

19 d. 18 val. – poezijos vakaras „Ir nusinėš saulę miškai“ (P. Širvys). Aktorius A. Bialobžeskis skaito P. Širvio ir J. Strielkūno eiles. Groja trimitininkas L. Rupšlaukis. Renginyi iš ciklo „Kūrybos atodangos“

22 d. 17.30 – LMTA Dainavimo katedros docentės J. Stupnianek-Kalėdienės ir jos studentų koncertas „Dedikacija Vytautui Laurušui“. Koncerte dalyvauja J. Stupnianek-Kalėdienė, A. Žvirblytė, LMTA studentai. Akompanuoja G. Muralytė. Koncertą veda R. Aleknaitė-Bieliauskienė

Šv. Kotrynos bažnyčia

16 d. 19 val. – *Sugiharos savaitė*: spektaklis „Buda palėpėje“ (J. Otsuka romano motyvais). Scenarijaus aut., rež. B. Mar, choreogr. S. Mikalauskaitė, muziką kūrė ir parinko A. Kučinskas, dail. I. Pačėsaitė. Vaidina B. Mar, muziką atlieka E. Ališauskas (mušamieji, gongai, fleita ir kt.)

Rotušė

19 d. 18 val. – paskaitų ciklas „Pasaulinis paveldas. UNESCO globojamas istorinis Vilniaus centras“. L. Laučkaitės paskaita „Vilniaus senamiesčio atradimas Pirmojo pasaulinio karo metais“

Bibliografinės žinios

GROŽINĖ LITERATŪRA. LITERATŪROS MOKSLAS

Apysaka apie Mickiečių = Opowieść o Mickiewiczu / Ksaveras Prušinskis ; į lietuvių kalbą vertė Rimantas Šalna ir Wojciech Piotrowicz. – Vilnius : Lenkijos institutas Vilniuje, 2020. – 267, [3] p. : iliustr., faks., portr.. – ISBN 978-609-95108-4-2

Arti laukinės širdies : [romanas] / Clarice Lispector ; iš portugalų kalbos vertė Audrius Mus-teikis. – Vilnius : „Baltų lankų“ leidyba, [2020]. – 206, [1] p.. – Tiražas 2500 egz.. – ISBN 978-609-479-353-0 (įr.)

Dievas su šlepėtėmis / Juozas Gaižauskas. – Vilnius : Alma littera, 2020. – 192 p. : iliustr.. – Tiražas 2500 egz.. – ISBN 978-609-01-4269-1

Dream about the vanished Jerusalem : [essay] / by Grigory Kanovich ; translated by Yisrael Elliot Cohen. – Vilnius : Inter Se, 2020. – 46, [2] p. : iliustr.. – ISBN 978-9955-548-64-5

Evelina Hardkesl šįnakt mirs dar kartą : romanas / Stuart Turton ; iš anglų kalbos vertė Eglė Raudonikienė. – Vilnius : „Baltų lankų“ leidyba, [2020]. – 526, [1] p.. – Tiražas 3000 egz.. – ISBN 978-609-479-363-9 (įr.)

Filosofas, kuris nebuvo išmintingas : romanas / Laurent Gounelle ; iš prancūzų kalbos vertė Lina Perkauskytė. – Vilnius : Alma littera, 2020. – 237, [3] p.. – Tiražas 2000 egz. (papild.). – ISBN 978-609-01-4188-5 (įr.)

Jausmų vandenyno giliausios paslaptys : [eilėraščiai] / Jurgita Supragonaitė-Totzauer. – [Šiauliai] : [J. Supragonaitė-Totzauer], 2020. – 157, [3] p. : iliustr., portr.. – Tiražas 150 egz.. – ISBN 978-609-475-552-1

Kai sugrįšime į Kubą : romanas / Chanel Cleeton ; iš anglų kalbos vertė Aistė Kvedaraitė. – Vilnius : „Baltų lankų“ leidyba, [2020]. – 378, [1] p.. – Tiražas 2500 egz.. – ISBN 978-609-479-362-2 (įr.)

L’Ode à la France depuis la Russie / Evdokia Luchezarnova. – Vilnius : Europos dar-naus žmogaus institutas, 2020. – 202, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 100 egz.. – ISBN 978-609-96148-5-4

Mano sesers globėjas : romanas / Jodi Picoult ; iš anglų kalbos vertė Darius Kaunelis. – Vil-nius : Alma littera, 2020. – 429, [2] p.. – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-01-4211-0 (įr.)

Mažiausia pasaulio biblioteka : romanas / [paremta Ditos Kraus gyvenimo istorija] / Anto-nio Iturbe ; iš ispanų kalbos vertė Marija Aurelija Potašenko. – Vilnius : „Baltų lankų“ lei-dyba, [2020]. – 447, [1] p.. – Tiražas 3500 egz.. – ISBN 978-609-479-364-6 (įr.)

Pačinko : romanas / Min Jin Lee ; iš anglų kalbos vertė Gabrielė Gailiūtė-Bernotienė. – Vil-nius : „Baltų lankų“ leidyba, [2020]. – 591, [1] p.. – Tiražas 3500 egz. (papild.). – ISBN 978-609-479-293-9 (įr.)

Paskutinė vasara mieste : romanas / Gianfranco Calligarich ; iš italų kalbos vertė Lina Gaučytė. – Vilnius : „Baltų lankų“ leidyba, [2020]. – 205, [1] p.. – Tiražas 2500 egz.. – ISBN 978-609-479-361-5 (įr.)

Peilis : [romanas] / Jo Nesbø ; iš norvegų kalbos vertė Giedrė Rakauskaitė. – 2-oji laida. – Vilnius : „Baltų lankų“ leidyba, [2020]. – 573, [1] p.. – (Kriminalinis romanas, ISSN 2029-2597). – Tiražas 2000 egz.. – ISBN 978-609-479-280-9 (įr.)

Petro imperatorė : [istorinis romanas] / Kristina Sabaliauskaitė. – 7-oji laida. – Vilnius : „Baltų lankų“ leidyba, [2020]. – 333, [1] p.. – Tiražas 10 000 egz. (papild.). – ISBN 978-609-479-221-2 (įr.)

Psifiktūros = Psyfictures / Ignė Grikevičiūtė. – [Vilnius] : Kūrybinės idėjos, 2020. – [20, 18] p., [18] iliustr. p.. – ISBN 978-609-8283-01-3

Varpai : literatūros almanachas / vyriausiasis redaktorius Leonas Peleckis-Kaktavičius. – Šiauliai : Literatūros almanacho „Varpai“ redakcija, 2020. – ISSN 1392-0669

[Nr.] 43 (2020). – 2020. – 152 p. : iliustr., faks., portr.. – Tiražas 800 egz.

Vėtrungės, 20 : [AV lietuvių poezijos pavasaris, 20 / [sudarytoja Sandra Avižienytė]. – [Aly-tus] : [S. Avižienytė], [2020]. – 203, [1] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-475-486-9

Vyganto Kazlausko pabirusios mintys : [neišsiųstų laiškų nuotrupos] / [sudarė Sandra Avižie-nytė] ; [ilustravo Jurgita Verikienė]. – Čikaga–Vilnius [i.e. Alytus] : S. Avižienytė, 2020. – 73, [3] p. : iliustr.. – Tiražas 60 egz.. – ISBN 978-609-475-478-4 (įr.)

Wileńska przygoda = Vilniaus nuotykis / Paweł Krupka ; [vertė Viktoras Tamošiūnas]. – Vil-nius : Krajowe Stowarzyszenie Literatów Polskich, [2020]. – 109, [3] p. : iliustr., nat.. – ISBN 978-609-96126-2-1

Бабочка / Ева Маевская. – Vilnius : Logvino literatūros namai, [2020]. – 103, [1] p.. – ISBN 978-609-8213-81-2

Бойня № 5, або Крыжовы паход дзетак : [раман] / Курт Вонэгут ; з англійскай мовы пераклаў Павел Касцюкевіч. – Вільня : Logvinaŭ, 2019. – 416, [2] p.. – (Амерыканка). – ISBN 978-609-8213-72-0

Все нормально. Ее-версия : антология современной белорусской драматургии. – Vil-nius : Logvino literatūros namai, [2019]. – 298, [1] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-8213-74-4 (iš-taisytas). – ISBN 978-609-8213-75-1 (klaidingas)

Каханак Вялікай Мядзведзіцы : [раман] / Сяргей Пясецкі ; у перакладзе Марыі Пушкінай. – Vilnius : Logvino literatūros namai, [2020]. – 400, [2] p.. – ISBN 978-609-8213-76-8

Ha roznyia galasy : анталогія сучаснай польскай драматургii. – Vilnius : Logvino litera-tūros namai, [2019]. – 410, [2] p. : portr.. – ISBN 978-609-8213-70-6

Трое ў чоўне і пёс з імі / Джэром К. Джэром ; перакладчык Павел Касцюкевіч ; мастачка Кацярына Пікірэня. – Vilnius : Logvinovo literatūros namai, [2019]. – 308, [4] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-8213-71-3

PARENGĖ LIETUVOS NACIONALINĖS MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKOS INFORMACIJOS MOKSLŲ DEPARTAMENTO NACIONALINĖS BIBLIOGRAFINĖS APSKAITOS SKYRIUS

Savaitės filmai

Deivido Koperfildo istorija ****

Armando Iannucci („Stalino laidotuvės“) perkėlė į ekraną 1850 m. parašytą Charleso Dickenso romaną apie Deividą Koperfildą (Dev Patel), kurio istorija prasidėjo įvykių kupiname Londone. Čia susipynė dideli pinigai, madingi kvartalai ir visokio plauko verslininkai. Deividas nueis kelią nuo vargšo berniuko iki garsaus rašytojo, jis viską pasieks pats ir bus pasirengęs bet kam, kad taptų mylimas. Režisieriui jo filmo herojus – gyvas epochos, į kurią norisi grįžti, simbolis. Taip pat vaidina Aneurinas Barnardas, Hugh Laurie, Tilda Swinton. (D. Britanija, JAV, 2020)

Dylerė ***

Jeano-Paulio Salomé filme pagrindinį vaidmenį sukūrė Isabelle Huppert, retai vaidinanti komedijose. Ji įkūnija teismo vertėją iš arabų kalbos, kuriai nusibodo klausytis kvailių policininkų. Našlė Pasjans nesijaučia savo vietoje nei policijos komisariate, nei su Alzheimerio liga sergančia motina (Liliane Rovère). Ir gyvenimas jai pamėtėja šansą: Pasjans sužino apie didelę narkotikų siuntą. Pagunda viską pakeisti pernelyg didelė, tad Pasjans tampa narkotikų platintoja, kurią gaudo visa policija. Taip pat vaidina Hippolytėas Girardot, Jade-Nadja Nguyen, Farida Ouchani. (Prancūzija, 2020)

Lizdas ****

Dėl pinigų ir vietos aukštuomenėje verslininkas Roris (Jude Law) yra pasirengęs viskam. Amerikoje jis turi sėkmingą verslą, puikius namus, gražuolę žmoną ir paklusnius vaikus. Bet Roriui reikia daugiau, todėl jis ryžtasi persikelti iš JAV į gimtąją Angliją. Tačiau viskas ne taip paprasta: čia Roriui tenka išsisukinėti, išduoti. Gyvenimas ir ideali šeima virsta melo ir paslapčių spirale. Seano Durkino filme taip pat vaidina Carrie Coon, Anne Reid, Charlie Shotwellas, Oona Roche, Adeelas Akhtaras. (D. Britanija, Kanada, 2020)

Pabaigos ir pradžios ***

Dailininkė Dafnė (Shailene Woodley) meta darbą, išsiskiria su vaikinų, persikelia pas seserį ir nori pakeisti gyvenimą. Tačiau kai viename vakarėlyje ji susipažįsta su Džeku ir Frenku, protingas planas subliūkšta. Ką pasirinkti – maištingą ir nenusipėjamą Frenką (Sebastian Stan) ar jautrų ir intelektualų Džeką (Jamie Dornan)? Jie – tarsi skirtingos jos gyvenimo versijos. Ar Dafnė sugebės apsispręsti? Drake'o Doremuso filmas buvo kuriamas neturint baigto scenarijaus, todėl režisierius suteikė aktoriams galimybę daug improvizuoti. (JAV, Pietų Korėja, 2019)

Švytinti tamsoje ***

Jauna ir ambicinga Maria Skłodowska (Rosamund Pike) atvyksta į Prancūziją. Ji svajoja studijuoti Sorbonoje, bet pradžia sunki. Niekas rimtai nežiūri į jaunos moters planus ir teorijas, vyrai pavydžiai saugo prieigas prie mokslo karjeros. Tačiau Skłodowskos genialumas, užsispyrimas ir drąsa netrukus pradeda griauti sienas, o kartu su vyru Pierre'u Curie padaryti atradimai atvers jai kelius ne tik į mokslo panteoną, bet ir į Nobelio premiją. Išgarsėjusios „Persepolių“ iranietės Marjane Satrapi filme taip pat vaidina Samas Riley, Anya Taylor-Joy, Aneurinas Barnardas. (D. Britanija, Vengrija, Kinija, Prancūzija, JAV, 2019)

Tenet ****

Vienas laukiamiausių šių metų filmų, kurio siužetą Christopheris Nolanas laikė paslapytje. Filmas prasideda teroro aktu Kijevo operos teatre. Po jo CŽV agentas susivienija su britų žvalgyba, kad duotų atkirtį rusų oligarchui, kuris susikrovė turtus prekiaudamas ginklais. Ginkluotas tik vienu žodžiu „Tenet“ herojus neria į niūrų tarptautinių šnipų pasaulį, kad išgelbėtų žmoniją, bet kad taip atsitiktų, būtina pasinaudoti reiškiniu, leidžiančiu peržengti realaus laiko ribas. Pagrindinius vaidmenis filme sukūrė Johnas Davidas Washingtonas, Robertas Pattinsonas, Elizabeth Debicki, Michaelas Caine'as. (Kanada, JAV, D. Britanija, 2020)

Tobula žmona ***

Savo mokykloje Poletė moko merginas kurstyti šeimos židinį ir dorai vykdyti sutuoktinės pareigas. Bet 1968-ųjų gegužės išvakarėse jos įsitikini-mai susvyruoja. Kas kaltas – našlės statusas, virš Prancūzijos sklendžianti revoliucijos dvasia ar pirmosios meilės sugrįžimas? Kas atsitiks, jei tobula žmona pagaliau taps laisva moterimi? Martinas Provost („Serafina“, „Violeta“) šioje komedijoje subūrė tris puikias aktorės. Pagrindinį vaidmenį sukūrė Juliette Binoche, Yolande Moreau vaidina sentimentalią senmergę, o Noémie Lvovsky – vienuolę, kurios dvasia daug laisvesnė, nei gali pasirodyti. Kurdamas komediją apie prancūzių emancipaciją, Provostas stilizuoja (kartais ir priartėdamas prie kičo ar karikatūros) Naujosios bangos maištininkų niekintą „tėtušių kiną“. (Prancūzija, 2020)

***** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

Kino repertuaras

VILNIUS

Forum Cinemas Vingis

16, 19, 21, 22 d. – Amžinybė tarp mūsų (JAV) – 15.40, 18.20, 20.50; 17, 18 d. – 11, 15.40, 18.10, 20.40; 20 d. – 15.40
16 d. – Matyk kaip aš (Rusija) – 13.20, 18 val.; 17, 18 d. – 13.20, 18.35; 19, 21, 22 d. – 18 val.
16 d. – Tobula žmona (Prancūzija) – 12.30, 18.50; 17, 18 d. – 13.30, 18.50; 19, 21, 22 d. – 18.50

XI. 1 d. – F. Chopino „Dama su kamelijomis“. Įrašo transliacija iš Maskvos Didžiojo teatro – 17 val.

20 d. – Geriausias 2010–2020 metų „Kanų liūtų“ reklamos – 19, 19.20, 19.30, 19.40, 19.50, 21.45; 21, 22 d. – 19 val.
Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Forum Cinemas Akropolis

16–19, 21, 22 d. – Matyk kaip aš (Rusija) – 10.40, 16.20, 19 val.; 20 d. – 10.40, 16.20
16–19, 21, 22 d. – Amžinybė tarp mūsų (JAV) – 12.50, 18.20, 21 val.; 20 d. – 12.50
20 d. – Geriausias 2010–2020 metų „Kanų liūtų“ reklamos – 16.10, 19.10, 19.40, 19.50, 22 val.; 21 d. – 19, 19.20; 22 d. – 19 val.

Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Skalvija

18 d. – Svarainio saulė (Ispanija) – 19 val.
16 d. – Deivido Koperfildo istorija (D. Britanija) – 20.10
19 d. – Pilis (rež. L. Lužytė) – 15.30 (*seansas senjorams*)
22 d. – Lizdas (D. Britanija, Kanada) – 20.15
17 d. – Ikaras. Mieteko Košo legenda (Lenkija) – 19.30
18 d. – „Trumpas kinas. Mūsų pasaulis“: Atkūrimas (rež. L. Bareiša), Kolektyviniai sodai (rež. V. Katkus), Šukavimas (rež. E. Mameniškytė), A.A.A. (rež. K. Na-dzeikaitė), Vienas gyvenimas (dok. f., rež. M. Stonytė), Komisija (dok. f., rež. V. Oškinis) – 15 val.
17 d. – Šaukštas (dok. f., Lietuva, Latvija, Norvegija) – 18 val.; 19 d. – 17.20

16 d. – Tobula žmona (Prancūzija) – 18 val.; 18 d. – 16.50; 20 d. – 20.40

Ciklas „Draugo draugas sakė...“
17 d. – Ilga dienos kelionė į naktį (Kinija, Prancūzija) – 15 val. (filmą pasiūlė ir pristatys G. Augustinavičiūtė)

Jaroslavas Kučera: tarp eksperimento ir nostalgijos

20 d. – Mano gerieji kraštiečiai (Čekoslovakija) – 18 val.
21 d. – Nakties deimantai (Čekoslovakija) – 19.45
22 d. – Mes valgome rojaus medžių vaisius (Čekoslovakija, Belgija) – 18 val.
Kinas po paskaitų
21 d. – Mano pusbrolis Vinis (JAV) – 17 val.
Karlsono kinas / Atostogos kine
17 d. – Lesė grįžta (Vokietija) – 13 val.
18 d. – Bintė (Belgija) – 12.50

Pasaka

16 d. – Tobula žmona (Prancūzija) – 18.30, 19.15; 17 d. – 19.15; 18 d. – 17.30; 19 d. – 18, 20.45; 21 d. – 20.45

„Tobula žmona“

16 d. – Lizdas (D. Britanija, Kanada) – 20.45; 17 d. – 17 val.; 18 d. – 20 val.; 19 d. – 20.45
16 d. – Skyrybų klubas (Prancūzija) – 20.30; 17 d. – 18.45; 17 d. – 14.15; 18 d. – 18 val.; 19 d. – 20.15; 21 d. – 18.30; 22 d. – 20.15
16 d. – Dylerė (Prancūzija) – 18.45, 21.15; 17 d. – 14.45; 17 d. – 16.15, 20.45; 18 d. – 15.45, 19.15; 19 d. – 18.30; 21 d. – 18.15
16 d. – Nuostabi epocha (Prancūzija) – 21 val.; 17 d. – 18.30; 18 d. – 18.15; 18 d. – 17 val.

16 d. – Ikaras. Mieteko Košo legenda (Lenkija) – 17 val.; 17 d. – 14.15
17 d. – Švytinti tamsoje (D. Britanija, Vengrija, Kinija, Prancūzija, JAV) – 14.30
17 d. – Atsiminimai iš Italijos (D. Britanija, Italija) – 16.45; 18 d. – 15.30; 22 d. – 18.15
17 d. – Tenet (D. Britanija, JAV) – 21 val.; 18 d. – 19.45

17 d. – Pabaigos ir pradžios (JAV, P. Korėja) – 21.30
17 d. – Pilis (rež. L. Lužytė) – 16.30
17 d. – Palm Springsas (JAV) – 20.45; 19 d. – 18.15
17 d. – Advokatas (rež. R. Zabarauskas) – 12 val.

18 d. – Deivido Koperfildo istorija (D. Britanija, JAV) – 15.15; 19 d. – 20 val.
18 d. – Banksy. Nelegalaus meno iškilimas (dok. f., D. Britanija) – 20.30
18 d. – Tobulas vyras (Prancūzija) – 15.30
19 d. – Mėlyna kaip apelsinas žemė (dok. f., Ukraina, Lietuva) – 14 val.

20 d. – Geriausias 2010–2020 metų „Kanų liūtų“ reklamos – 15, 17.30, 16, 16.30, 18.30, 19, 20, 20.30, 21, 21.30; 21 d. – 18, 18.15, 20.30, 20.45; 22 d. – 18, 1.1518.30, 20.30, 20.45, 21 val.

21 d. – Westwood: pankė, ikona, aktyvistė (dok. f., D. Britanija) – 20.15

Paupio salė

16 d. – Sapnų kūrėjai (Danija) – 16.30; 18 d. – 12 val.
16 d. – Tobula žmona (Prancūzija) – 18.15; 17 d. – 16.45; 18 d. – 16 val.
16 d. – Skyrybų klubas (Prancūzija) – 20.30; 17 d. – 19 val.; 18 d. – 18.15; 19 d. – 18 val.

17 d. – Didžiapėdžio vaikas 2 (JAV) – 12.30
17 d. – Atsiminimai iš Italijos (D. Britanija, Italija) – 14.45; 18 d. – 20.30; 19 d. – 20.15
17 d. – Lizdas (D. Britanija, Kanada) – 21.15

18 d. – Švytinti tamsoje (D. Britanija, Vengrija, Kinija, Prancūzija, JAV) – 13.45
20 d. – Geriausias 2010–2020 metų

„Kanų liūtų“ reklamos – 17, 19.30, 22 val.; 21 d. – 21.30
KAUNAS
Forum Cinemas
16–19, 21, 22 d. – Amžinybė tarp mūsų (JAV) – 15.40, 20.15; 20 d. – 15.40
16, 18, 22 d. – Tobula žmona (Prancūzija) – 18.05
XI. 1 d. – F. Chopino „Dama su kamelijomis“. Įrašo transliacija iš Maskvos Didžiojo teatro – 17 val.
20 d. – Geriausias 2010–2020 metų „Kanų liūtų“ reklamos – 16.20, 16.45, 18.30, 19, 19.25, 21.30, 22.10; 21, 22 d. – 19 val.
Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Romuva

16 d. – Sugiharos savaitė: Persona non grata (Japonija, Lenkija, Rusija) – 17 val.
16 d. – Tobula žmona (Prancūzija) – 20 val.; 17 d. – 16.15; 18 d. – 14 val.; 22 d. – 20 val.; 23 d. – 18 val.; 24 d. – 20.15; 25 d. – 16.30
17 d. – Dylerė (Prancūzija) – 14 val.; 18 d. – 16.15; 24 d. – 18 val.
17 d. – Reivas (JAV) – 20.30
23 d. – Deivido Koperfildo istorija (D. Britanija, JAV) – 20.15; 25 d. – 14 val.
24 d. – Pilis (rež. L. Lužytė) – 16 val.
25 d. – Skyrybų klubas (Prancūzija) – 18.30
Kroatų kino dienos
20 d. – Comic Sans (Kroatija) – 17.30
21 d. – Aštuntasis komisaras (Kroatija) – 17.30
22 d. – Kaubojai (Kroatija) – 17.30

KLAIPĖDA

Forum Cinemas

16–22 d. – Amžinybė tarp mūsų (JAV) – 15.20, 19val.
Matyk kaip aš (Rusija) – 15.35, 18.30, 20.50
XI. 1 d. – F. Chopino „Dama su kamelijomis“. Įrašo transliacija iš Maskvos Didžiojo teatro – 17 val.
20 d. – Geriausias 2010–2020 metų „Kanų liūtų“ reklamos – 19, 22val.
Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

ŠIAULIAI

Forum Cinemas

16–22 d. – Amžinybė tarp mūsų (JAV) – 15.35, 18.30, 20.55
Tobula žmona (Prancūzija) – 20.20
20 d. – Geriausias 2010–2020 metų „Kanų liūtų“ reklamos – 19, 22 val.
Visą repertuarą rasite www.forumcinemas.lt

Redaktorė – Monika Krikštopaitytė (**dailė**)
Atsakingoji sekretorė – Rūta Jakimavičienė

Kinas – Živilė Pipinytė | **Teatras, šokis** – Ieva Tumanovičiūtė
Muzika – Laimutė Ligeikaitė | **Stilius** – Rita Markulienė, Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais. Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“, S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. Tel. 2613039. El. paštas redakcija@7md.lt. ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 800 egz. Spausdino UAB „Valdo leidykla“, Gedimino g. 34, Ukmergė
Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
LR kultūros ministerija
Lietuvos kino centras

SPAUDOS
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

LIETUVOS
KINO
CENTRAS

917713921646008